

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λ. ΜΠΕΝΑΚΗ: Ἐπίκτητος, ὁ Φιλόσοφος τῆς Νικόπολης

Μ. ΚΑΤΣΑΟΥΝΗ: Πρεβεζάνικα ἀνέκδοτα

Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ: Ἡ Δὲσπω Μπότση καὶ ὁ πύργος τοῦ Δημουλᾶ

Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Ἐνθυμήματα, καταχωρημένα στὰ ἔξωφυλλα παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργικῶν βιβλίων

Φ. ΒΙΤΑΛΗ: Εἰδὴσεις γιά τά Σχολεῖα Πρεβέζης ἐπί Τουρκοκρατίας

Σ. ΔΗΜΑ: Πρεβεζάνικη Τοπολαλιά

Ο. ΜΠΕΤΣΟΥ: Ἡ Κάτω Λάκκα Σούλι στὴν ἐπανάστασι τοῦ 21

Σ. ΝΤΟΥΣΙΑ: Πρέβεζα - ὅμορφιές, ὁ κόσμος της καὶ λίγη ἱστορία

ΠΡΟΣΒΡΕΖΑΝΙΚΑ
 ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΔΟΓΡΑΦΙΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
 Τριμηνιαίο Περιοδικό³²²
 Εκδόση | ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Ωιευδύρεται ἀπὸ Ἐπιροπή

Υπεύθυνος | ΔΗΜ. ΑΠ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ
 Ιω. Μεταξά 112 — τηλ. 22.703

ΧΡΟΝΙΑ Α'

Οκτώβριος - Δεκέμβριος 1978

Η Επιροπή:

Μπατζιδέκης Έλενθ. Συντάχος Λουκιαρχής
 Κατσουνής Μιχ. Γυμνασιάρχης
 Δήμας Σπιρ. Δικηγόρος
 Παπαγιάννης Δημητρ. Συντάχος Δάσκαλος
 Αδόκος Μιχ. Καθηγητής

Πάγιος Ίωάν.

Μπάτζος Όδυσ. Δάσκαλος

Υπεύθυνος | **ΘΑΝΑΣΗΣ ΤΣΟΚΑΣ**
 Τοπογραφείου | Λ. Βύρωνος 7 - τηλ. 28.522
 Πρέβεζα

ΣΤΝΑΡΟΜΑΤ :

Έποντερχον ἑτήμοι Δρχ. 200
 Νομικοί πρόσωποι > 500
 (Όργανων, Τράπεζες)
 Έξωτερχον 8 15
 ΤΙΜΗ ΤΕΤΧΟΤΣ δρχ. 50

Εμβασματα: Δημ. Παπαγιάννη
 Ι. Μεταξά 112 — Πρέβεζα

ΣΧΕΔΙΟ ΕΞΩΦΤΛΑΤΟ :

Ψηφιδωτό Νεκτάριος σχεδιασμένο
 από τον Θανάση Τσόκα

ΠΡΟΣΒΡΕΖΑΝΙΚΑ

Χρονιά α!-Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1978 ιεῦχος 2ο

ΝΙΚΟΥ Δ. ΚΑΡΑΜΠΕΛΑ

No: 322

Θεμ: Ηρ. 24.1978...

ΦΡΟΥΡΙΟ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑ

*Ένα από τα πιο γραφικά τοπία της πόλεως.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ

'Ο φιλόσοφος της Νικόπολης

Του ΛΙΝΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ
Διυτού του φιλοσοφικού Αρχείου
της Ακαδημίας Αθηνών

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

«Ο κ. Λίνος Μπενάκης, σιλόλογος, άρχισε την σπαθιοδρομία του σαν έκπαιδευτικός στο Γυμνάσιο Πρεβέζης το 1955, όπου διηγέρεται για δύο χρόνια.

Αργότερα με υποτροφία παρακολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας στή Γερμανία, άνακτηρύχτηκε διδάκτωρ και μετετάγγι στήν Επιγραφή της Ακαδημίας Αθηνών όπου άποτελλα χρόνια διεύθυνε το Φιλοσοφικό Λόγχειο της Ακαδημίας με συναρπάζουσες ερευνητικές προσωπικατικούς φιλοσόφους και έκδοσεις φιλοσοφικών μελετών.

Ο κ. Λίνος Μπενάκης άγαπα τήν Πρέβεζα και μάς έστειλε μελέτη του για το φιλόσοφο της Νικόπολης ΕΠΙΚΤΗΤΟ.

Ἐπίκτητος

Ο πιο σημαντικός ἐκπρόσωπος τῆς Νέας Στοάς είναι ο Ἐπίκτητος (περ 50- 138 μ.Χ). Γεννημένος στήν Ιεράπολη της Θρακίας ἀπό γονεῖς δούλους ἔζησε και ὁ ίδιος ὡς δούλος στήν Ρόμη τήν ἐποχή τοῦ Νέρωνος. Ἐδώ ἀκούστε τὸν Ρωμαϊκό φιλόσοφο Μουσώνιο Ρώμη (30-108 μ.Χ.), κατά στὸν οποῖο ἔμεινε και ὡς ἀπελεύθερος, γιὰ νὰ συνεχιστὴ τὴ διδασκαλία του

θταν ἔκεινος πέθανε. Ήταν διδάσκαλο πιά μέ επιφροή στὴ Ρόδην τὸν περίλαβε τὸ διάταγμα τοῦ Δεμητρίου γιὰ τὴν ἔξορια τῶν φιλοσόφων, καὶ αὐτὴ θταν ἡ ἀρρεψὴ νὰ κατασύγη ὁ Ἐπίκτητος τὸ 94 μ.Χ. περίπου στὴν ἀνθρακὶ τόπο Νικόπολις τῆς Ἡπείρου, ὃπου δργάνωσε δικὴ του Σχολὴ.

Τὴ διδάσκαλία τοῦ Ἐπίκτητου κατέγραψε σὲ γλώσσα «κοινὴ Ἑλληνικὴ» τῆς ἐποχῆς του ὁ Ἑλληνικὸς μαθητὴς του, ὁ ιστορικὸς Φλάδιος Ἀρριανός ἀπὸ τὴ Νικομήδεια, ὁ συγγραφεὺς (στὴν Ἀθῆνα ἀργότερα) τῆς γνωστῆς «Ἀλεξάνδρου Ἀναβάσεως». Τὰ σχετικὰ δῶνα του εἶναι δύο: «Ἐπίκτητου Διατριβῶν» (σὲ 8 βιβλίον ἀπὸ τὰ δύοια σύζονται 4 ὄλοκληρα καὶ μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἀλλα) καὶ «Ἐπίκτητου Ἐγχειρίδιον» (σύνθητη τῆς ἑκῆς διδασκαλίας τοῦ φιλοσόφου), ἵνα ἀπὸ τὸ πιὸ διαβάσμένα τὶς ὅλες τὶς ἐποχές (ἰδίως στὴν Ἀνατολή, ὅπου ἔχουμε καὶ τέ ἀρχαία ἔργα) κείμενα τῆς ὕψης Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Κανένα ἀπὸ τὰ καί μενα τοῦ Σενέκα δὲν μπορεῖ νὰ συγχριθῇ σὲ ἀμεσότητα καὶ γνήσια διάθεστ, μέ τὸ μικρὸ αὐτὸ κείμενο, τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἐπίκτητου, ποὺ ἀσκεὶ θεοτικὴ ἀσκετικὴ ἐπιφροή χωρὶς ἐντατὴ καὶ ἀκόμη χωρὶς τὴν ἐπιτηδευμένη ἀποπνευματοποίηση, ποὺ συναντοῦμε στὶς γνῶμες τοῦ Σενέκα. Καὶ εἶναι εύτυχηρα ὅτι ὁ Ἀρριανός κράτησε ἀμείωτη σχεδὸν τὴ δύναμη τοῦ λόγου τοῦ Ἐπίκτητου, ποὺ εἶχε στόχο τῆς τὸ ἑκῆς συναίσθημα τῶν ἀκροτῶν του. Ἐπίκεντρο τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἐπίκτητου εἶναι ἡ θεωρία τῶν «προλήψεων». Αὗτές εἶναι οἱ κοινές ἔννοιες, πού εἰδικά στὸν Ἐπίκτητο καὶ διαφερετικὰ ἀπὸ ὅ,τι στοὺς παλαιοὺς Στωικοὺς ὑπάρχουν ἐκ τῶν προτέρων σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους (ὅτι π.χ. τὸ ἀγαθὸ εἶναι συμπέρειν καὶ ἀξιο προτιμήσεως, ὅτι τὸ δίκαιο εἶναι καλὸ καὶ πρέπον κλπ.). Η κακὴ ἀφαρμογὴ τῶν προλήψεων εἶναι ἡ αἰτία τῆς διαφωνίας καὶ τῆς κακοδαιμονίας τῶν ἀνθρώπων, γι' αὐτὸ καὶ ἔργο τῆς φιλοσοφίας εἶναι νὰ διδάξῃ τὴν ὄρθη ἐφαρμογὴν τους. Η φιλοσοφικὴ παιδευτὴ, λέγει ὁ Ἐπίκτητος, κρατῶντας πολλὰ ἑκινά στοιχεῖα τῆς Ἀρχαίας Στοᾶς (6). Του Ε. σελ. 300) μαθάνει τὸν ἀνθρώπο νὰ ἐφαρμόζῃ ὄρθα («καταλλήλως τὴν φύσει») τὶς φυσικές «προλήψεις στὶς ἐπιμέρους περιπτώσεις, καὶ ἀκόμη» τοῦ δεῖχνει. Ήτι δρισμένα πράγματα ἔκαπονται: ἀπὸ τὴν ἔκουσία του ἀλλά καὶ πολλὰ ὄχι («τῶν ὄγκων τὰ μέν ἔστι ἐρ' ἥμιν, τὰ δὲ οὐδὲ ἐρ' ἥμιν»).

Αὗτα τοὺς εἶναι δίβασις ὅτι ἔκαπονται ἀπὸ μᾶς εἶναι «ἡ προσέρεσις καὶ πάντα τὰ προαιρετικὰ ἔργα», γι' αὐτὸ καὶ ἀγαθὸ εἶναι, κατὰ τὸν Ἐπίκτητο, ἡ τάστη κρήσης τῆς προαιρετικῆς μας δυνάμεως. Η εὐτυχία τοῦ

ἀνθρώπου ἔξαρτάται ἐπομένως ἀπὸ τὸν ἴδιο. Καὶ ἐπειδὴ τὰ ἑωτερικὰ ἀγαθὰ εἶναι ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ πράγματα που δὲν ἔκαπονται ἀπὸ μᾶς, γι' αὐτὸ τότε μόνο μποροῦμε νὰ ἀποκτήσουμε τὸ ἀγαθὸ καὶ τὴν εὐτυχία, ὅταν ἴσχυροποιήσουμε τὴ Φυγὴ μας σὲ τίτοιο θαλμό, που νά μήν ἐπιχρεάζεται ἀπὸ τὰ ἑωτερικὰ ἀγαθὰ. Μέ φυτές τὶς προσποθέσεις ἡ διδάσκαλία τοῦ Ἐπίκτητου καταλήγει στὸ σταθερὸ αἰτημα τῆς ἑωτερικῆς ἐλευθερίας, ἀλλά καὶ τῆς πολιτικῆς ἀπραξίας. Η ἑωτερική αὐτὴ ἐλευθερία εἶναι τὸ ὑψηστὸ ἀγαθὸ του ἀνθρώπου. «Οὐλα τὰ ἑωτερικά ἀγαθά καὶ ἡ ὑλικὴ σύναρτη, που μπορεῖ νὰ ἀσκηθῇ ἐπάνω του, εἶναι ξένα καὶ παροδικά. Σταθερά καὶ ἀναρριπτεῖ δικές του εἶναι μόνον οἱ αἰτηματα του καὶ ἡ προσάρτητή του, ἐπειδὴ ὁ ἀνθρώπος εἶναι τὸ μόνο δημιουργητα τοῦ Θεοῦ που ἔχει πάρει ἀπὸ τὸν δημιουργὸ του τὸ προνόμιο νὰ ἔχῃ συνειδητὴν τὴν χρήσεως τοῦ λογικοῦ του καὶ νὰ ἐνσαρκώνη τὶς ἑκῆς ἀρετές («Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὲ μὲ ἐμποδίσῃ ἡ νά μὲ ἀναγκάστη νὰ χρησιμοποιῶ τὶς σκέψεις μου ἀλλώτικα ἀπ' ὅτι ἔγος θέλω»).

Η ἑωτερική (λογικὴ καὶ δουληψιαρχικὴ) ἐλευθερία εἶναι λοιπόν γιὰ τὸν Ἐπίκτητο ὁ ὑψηστὸς εκπόδιος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐγκατὴ ἐπιδίωξη, τὴς φιλοσοφίας (ἡ ἔννοια αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας ἀπαντίσται στὰ σωζόμενα διδόνα τῶν «διατριβῶν» 130 τολμάχιστον φρέσε). Ήγειρε παρατροπή δικῶς σωστά ὅτι ἡ διάκριση τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου σὲ δύο αξιολογητικές κατηγορίες προσδιορίζει τὸ μεγαλεῖο ἀλλά καὶ τὴν ἀδύναμια τῆς ἑκῆς τοῦ Ἐπίκτητου γιατὶ ἔχαιρε δέσμαια τὴν αὐτοτέλεια τοῦ ἀνθρώπου, ἀπεναντι τὸν κόσμο, ἔγνοει δικῶς πολλές καὶ τεκμήρες ἔκαπτησε του ἀπὸ αὐτὸν. Ήτούτο καὶ ἡ διεθνεσία του ἔχαιρε τὸ πρώτα αἰτημα τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἀξιοπέπεια στὴν ἀποδοχὴ τῆς τύχης, ἀλλά δὲν προβάλλει τὸ δεύτερο ἀμερικανικὸ αὐτό, μά της, τὴ δημιουργικὴ δράση, καὶ τὴν εὐθυνή, εὐδόκιμοποιούς ἀπεναντι στὸν αἴτημα τῆς πληρότητος τῆς ζωῆς. Επτά ἀπὸ τὴν παλαιότητα κατά διάταξης διοικητικία τοῦ Ἐπικούρου λείπει τὸ ἀρτιο ἥθος τῆς πλατωνικῆς ἡ τῆς ἀριστερετελείκης ἑκινής.

«Ἀπὸ τὴ φιλοσοφία τοῦ Ἐπίκτητου πρέπει ἀκούηται νὰ ὑπογραμμισθοῦν δύο στοιχεῖα: ἡ στάση του ἀπέναντι στοὺς παλαιοὺς φιλοσόφους, ίδιοις τοὺς Κυνικούς καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς θρησκευτικότητός του. Στὸ πρώτο θέμα ἔντονε, εἶναι ἡ κριτικὴ τοῦ Ἐπίκτητου ἐναντίον τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, ίδιαιτέρα τοῦ Καρνεάδη (τὸν λατηγορεῖ γιὰ τὴν ἀποχαλίνητη τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ Ἐπικούρου (τὸν κατηγορεῖ κυρίως γιὰ τὸν ἔγωκετρικό ἀτομικοῦ του). Τοὺς φιλοσόφους αὐτοὺς ὄνομάνει φιεδεῖς, ἐνῷ ἀληθεύει καὶ λεπίκους θεωρεῖ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ζήνωνα. Τὸν κυνικὸ Διογένη θεωρεῖ πρότυπο ἔραρμογῆς τῆς αὐτοπροσέρετης ἐλευθερίας, τῆς εκλεπτραγωγίας καὶ τῆς ἀπλῆς

ζωῆς, ἐνὸς ἀπορρίπτει πατηγορικά τὰ ἔξωτερικά χαρακτηριστικά τῶν Κυνικῶν τὸν περιπλανητικό διό καὶ τὸ ἄδιο παρουσιαστικό τους. Λύτη εἰναι καὶ γενικότερα ἡ στάση τῶν Στωικῶν ἀπέναντι στὴν Κυνικὴ φιλοσοφία, ἡ οποία στίσαρχες τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐποχῆς φαίνεται νά ἀναβιώνῃ καὶ νά συμπορεύεται μὲ τὴν Στοά. 'Ο σημισμένος ρήτορας' καὶ σοφιστής Διονύσιος Χρυσόστομος (40-112 μ.Χ.), στὸν ὅποιο ἐπικρατεῖν τὰ στωικά στοιχεῖα, θυμάζει τὸν Διογένη καὶ τὸν γνήσιο (γιατί κυκλοφοροῦν καὶ πολλοὶ ἀγύρτες) Κυνισμό. Στοὺς λόγους τοῦ Διωνος ὁ κυνικὸς φιλόσοπος ἐμφανίζεται ὡς πνευματικός γιατρός, που θεραπεύει φυλικές ἀσθέτειες καὶ μέ τὴν ζωὴν του ἀποδεικνύει ὅτι τὴν εὐτυχία ἑξαφαλίζουν ἡ αὐτάρκεια καὶ ἡ αὐτοτροφία τοῦ χαρακτῆρος καὶ ὅτι τὰ ὄλικά ἀγαθά καὶ οἱ σωματικές ἀπολαύσεις

Γιά τοδεύτερο θέμα ἀρχεῖ ἐδῶ νά τονισθῇ ὅτι ἡ ἀντιληψὴ τοῦ θεοῦ ὡς ὄντος μὲ βούληση καὶ πρόνοια καὶ διαθήσεια τοῦ Ἐπικτήτου ξεχωρίζει, τῇ θρησκευτικότητά του ἀπό ἔξεινη τοῦ Σενέκα καὶ τοῦ Μάρκου Αὐρήλιου. Μιά ρητή ἀναφορά του στοὺς «Γαλιλαίους» θά ήταν ἑνα στοιχεῖο γιά νά δε χθούμε καὶ ἐπίδραση χριστιανικῶν ίδεων, ἀλλά πιθανότερο είναι ὅτι ὁ Ἐπικτήτος ἐπηρεάζεται ἀπό τὸ γενικότερο κλίμα ποὺ ἔχει καλλιεργήσει ἡ νέα θρησκεία. Στό θέμα γενικότερα τῶν σχέσεων τοῦ Στωικισμοῦ αὐτῆς τῆς περιόδου πρὸς τὴν θρησκεία πρέπει νά σημειωθῇ, ὅτι ἡ γήική ἀκριβῶς αὐτονόμητα που ἀπογοῦν τὰ κείμενα τοῦ Σενέκα καὶ τοῦ Ἐπικτήτου ὀδήγησε πολλοὺς νά ὄνομάσουν γενικά τὸ Στωικισμό τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς θρησκεία. Τό συντό είναι ὅτι οἱ φιλόσοφοι τῆς Νίας Στοᾶς καὶ ὅπου μιλοῦν γιά τό «σύμπαν», τὴν «φύση» ἢ τὸν «θεον», είναι συνεπείς πρὸς τὴν Ἀρχαία Στοά καὶ ιδιαίτερα πρὸς τὴν θρησκευτικότητα τοῦ Κλεάνθη. Καὶ είναι ἀκόμη ἀλήθεια ὅτι ἡ στωικὴ παράδοση ἐνίσχυε τὴν ἐναρμόνιση τῆς διδασκαλίας γιά τὴ φύση καὶ τὸν θεό μὲ τὴ λατρεία τῶν θεοτήτων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς ρωμαϊκῆς θρησκείας. Ήταν ἡ στωική διδασκαλία τὴν ἐποχὴ τῶν πρώτων αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἔχει θρησκευτικές διαστάσεις, που τὴν ξεχωρίζουν ἀπό τὴ στωική φιλοσοφία τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Ἡ ἀντιληψὴ γιά τὸ ὑπέρτατο δι—ἄν καὶ τυπικά ὁ παραδοσιακός στωικός πανθεϊσμός, ἀνανεωμένος ἀπό τὸν Ποσειδώνιο, δὲν ἔχει ποτέ ἐγκαταλειφθῆ— στὴν πραγματικότητα είναι τώρα μονοθεϊστική. 'Ο Ἐπικτήτος διομάζει τὸν θεό πατέρα τοῦ ἀνθρώπου γένους. 'Ο Σενέκας ἔχει ποτὲ ἀριστηθῆ ἀντιληψή, ἀλλά δὲν ἀμριβάλλει γιά τὴ θεία καλωσύνη καὶ γιά τὸ προσωπικό ἐνδιαφέρον

τοῦ θεοῦ γιά τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ὁ Πλούταρχος, πολέμος θεοικά τῶν Στωικῶν, ἀποχει τὴν θεολογία του αὐτῆ τὴν κατεύθυνση τῆς θρησκευτικότητος.

'Εστι ἔξηγεται ἐπίτης γιατί οἱ χριστιανοὶ συγγραφεῖς βρίσκουν ἐποικοδομητικά πολλά στωικά στοιχεῖα καὶ—παρά τὴν τυπική καταδίκη τῆς ἔννικῆς φιλοσοφίας ἀπό τὴ χριστιανική ἐκκλησία—συμβάλλουν στὴν κυκλοφορία στωικῶν ίδεων καὶ στοὺς ἐπόμενους αἰώνες. Γι' αὐτό καὶ οἱ ιστορικοὶ τῆς φιλοσοφίας μιλοῦν γιά σημαντική ἐπιδραστὴ τῆς Στοᾶς στοὺς Πατέρες τῆς Εκκλησίας τόσο στὴν Ἀνατολή—ὅπου ὁ Κλέμης κυρίως (150-216) γίνεται γιά θλους· τοὺς μεταγενέστερους Πατέρες πηγή στωικῶν στοιχείων ἐνσηματωμένων στὴ χριστιανική ἐπιγειρματολογία — ὅσο καὶ στὴ Δύση, ὅπου ὁ Τερτυλίανος π.χ. διομάζει τὸν Σενέκα «σχεδὸν δικό μας». Πρέπει τόλος νά σημειωθῇ ὅτι ἡ Στοά δὲν πρόλαβε νά γίνει ἑνεργὸς ἀντίπαλος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπως συνέδη μὲ τὸν Νεοπλατωνισμό στὸν

τοι αἰώνα, καὶ νοριτερα ἀκέμη μὲ τὴν ἀναβίωση τοῦ Πλατωνισμοῦ μεταξὺ τῶν ἔθνων διανοσυμένων. Τό τελευταῖο μῶτὸ γεγονός ήταν ἀλλωστὲ ἀποφασιστικό καὶ γιά τὸ σύστασικό τέλος τῆς Στοᾶς ὡς ἀνεξάρτητου φιλοσοφικοῦ κινήματος πρεσί αἰώνες τουλάχιστον πρὶν ἀπό τὴν τυπική διάλυση τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ Ιουστινιανοῦ (529 μ.Χ.) Πραγματικά, μετά τὸν τόν Μάρκο Αὐρήλιο (180 μ.χ.) δὲν ἔχουμε πανένα Στωικό διδάσκαλο μέχιστον διδακτικὸς καὶ συγγραφικὸς ἔργο.

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

'Από τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Ἰ. Ρέντζου καὶ ἀναμνήσεις
Εὐκλείδην Τσακαλώτου.

Τοῦ κ. Μιχαὴλ Κατσαούνη

Γνωστές είναι οι πολεμικές ἐπιχειρήσεις που χάρισαν τὴν πόλιν αὐτῇ; Εἰδομένη στὴν ἀνατολικήν, μας Πρεβέζην, τὴν 21 Οκτωβρίου 1912 καὶ εἰκότες τὶς δρισκει ὅποις; Ήδη εις τὶς ιστορικές συγγραφές. Δέν ἔχει γραφεῖ δῆμος, πῶς εἶδαν καὶ πῶς ἔζησαν τὶς μεγαλειώδεις ἐκείνες στιγμές οἱ κάτοικοι τῆς Πρεβέζης, που κλειστόνες στὴν τουρκοκρατούμενην πόλην, ἀκουαν τοὺς ἥχους τῶν κανονῶν καὶ μὲ μυστική λογχτάρᾳ περίμεναν τὸ μεγάλο ἀγγελμα τῆς νίκης.

Στὸ σημεώμα μας αὐτὸ παρουσιάζομε τὶς μαρτυρίες δύο διακεκριμένων Πρεβεζών ποὺ δὲν ζῶν σήμερα καὶ ποὺ περιγράφουν τὴν δεύτερη αὐτὴν φῆ τῶν γεγονότων, δηλαδὴ τὴν κατάσταση τῆς πολιορκίας καὶ τὰ διαδραματισθέντα μέσα στὴν πόλη. Οἱ Πρεβεζώνεις αὐτοὶ εἴναι ὁ μακαρίτης δήμαρχος Ἰ. Ρέντζος καὶ ὁ ἀλιμηνῆτος Γυμνασιάρχης Εὐκλείδης Τσακαλώτος. 'Ο Ἰ.

Ρέντζος, δραστήριος ἐμπόρος καὶ πρόκριτος τῆς πόλεως ἀρχές ἡμερολόγιο στὸ ὅποις ἀργεῖται γεγονότα τῆς προσωπικῆς του ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλα κοινοῦ ἐνδιαφέροντος. Σὲ λόγας σελίδες ἀργεῖται καὶ τὰ γεγονότα τὰ σχετικά μὲ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πρεβέζης, διποὺ τὰ εὔητε οἱ ίδιοι καὶ οἱ κατοίκοι. 'Ο Εὐκλείδης Τσακαλώτος, πάλι, ήταν τότε Διευθυντής τοῦ ἡμέρη μνασίου τῆς πόλεως καὶ σὰν φλογερός πατριωτής διατετροῦσε ἀσύρτητη τὴν μνήμη τῶν μεγάλων ἐκείνων στιγμῶν. Δέν παρέλειπε νά διηγεῖται σὲ κάλλιστοι στούς μαθητές του μὲ δάκρυα στὰ μάτια καὶ ιερή συγκίνηση τὶς αλησμόνητες συγκρήνες τῆς ἀπελευθέρωσεως. Βέρρυντικά νά καταγράψου μερικές ἀπό τὶς ἀναμνήσεις τοῦ σεβαστοῦ μου δάσκαλου τοῦ συρπληρώνουν τὴν πιθεβαινόμενην δια ἐκθέτει στὸ ἡμερολόγιο του ὁ Ἰ. Ρέντζος.

ΠΕΡΙΛΗΤΗ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Πρίν δύμως ἔλθω στὴν παρουσίαση τῶν δύο αὐτῶν μαρτυριῶν ἡσπεριδεῖ νά δώσω τὸν περίληψη τῶν ἐπιχειρήσεων, ποὺ ὀδήγησαν στὴν ἀπελευθέρωση τῆς Πρεβέζης.

Ἡ ἐπίθεση τῶν Ἑλλήνων κατά τῶν Τούρκων ἐκδηλώθηκε τὴν 5 Οκτωβρίου 1912 σὲ δύο μέτωπα, στὸ μέτωπο τῆς Μακεδονίας μὲ ἑπτά μεραρχίες καὶ στὸ μέτωπο Ἡπείρου μὲ μία μεραρχία, τὴν ὄγδοην. Διεκατήτη τῆς μεραρχίας αὐτῆς ήταν ὁ στρατηγὸς Σπεουντζάκης. Οἱ δυνάμεις τῆς μεραρχίας ἐπέρχαν τὴν γέφυρα του Ἀραχθού, ποὺ ήταν τότε ὅριο Ἑλλάδος — Τουρκίας καὶ ξεχύμηκαν στὸν κάμπο ἀπωθώντας τοὺς Τούρκους. Κύριος σκοπός τῆς ἐπιθέσεως ήταν νά καταλήγησον τὰ Ίωάννινα καὶ νά ἀπελευθερωθεῖ ἔτοι δῆλη ἡ Ἡπείρος. Πρίν δύμες προσέλασε ὁ στρατὸς πρὸς Ίωάννινα ἐπρεπε πρὸ τα νά καταλήγησε ἡ Πρεβέζη, γιατὶ ήταν ὄχυρομένη καὶ μποροῦσαν ἀπ' ἡ καὶ οἱ Τούρκοι νά ἀπειλήσουν τὰ νῦτα τοῦ στρατοῦ μας.

Ἐτοι ἐπειτα ἀπὸ φυνικότατες μάχες μὲ ἐναλλασσόμενες φάσεις κυριεύονται τὰ ὑφύματα τοῦ Γριμπόσου καὶ οἱ Κουμτζάδες στὸν κάμπο τῆς Ἀρτας τὴν 10 καὶ 11 Οκτωβρίου. Τὴν 13 Οκτωβρίου καταλαμβάνεται ἡ Φιλιππίδα. Πολλά τρήματα προχωροῦν πρὸς βορράν, πρὸς τὰ Ίωάννινα. Δύο τάχυατα ὑπὸ τὸν ταγματάρχη Σπελιάδη ἐνισχυμένα μὲ δύο πυροβολαρχίες ἀποστέλλονται πρὸς κατάληψη τῆς Πρεβέζης.

Στὴ μία πυροβολαρχία ὑπηρετεῖ, νεαρός ἀνθυπολοχαγὸς τότε, ὁ Θ. Χαϊ-

νης, που άναδειχθηκε άργότερα σε στρατιωτική και πολετική προσωπικότητα της Χώρας. Ο τακτικός αυτός στρατός έπισχυεται μέσ σώμα έθελοντων Κρητών υπό τον Καννού Μάριο και μέσ σώμα έντοπιων έθελοντων υπό τόν καπετάν Κώστα Τζόρτζη ή Ζαχαράκη επίλαρχηγό της Καμαρίνας. Η δύναμη, αυτή δρέθηκε παρατεταγμένη στα ύψωματα της Νικοπόλεως την 19 Όκτωβριου. Συγχρόνως μαρτιά Έλληνικού στόλου υπό τὸν πλοίαρχο Ι. Δαμακελόπατέλη τά πρός το Τίνιον παράλια της Νικοπόλεως, έτοιμη νά υποστηρίξει μέτα πυρά της την Ελληνική έπιθεση. Δύο κανονιοφόροι είχαν άποσπασθεί από τὴ μοίρα και είχαν είσπλευσει στον Αμβρακικὸ τὴν 5 Όκτωβριου. Τώρα τὰ πλοια αὐτά είχαν πλησιάσει τις άνατολικές ακτές της Νικοπόλεως ἐπὶ τοῦ Αμβρακικοῦ, έτοιμα νά βοηθήσουν μέτα πυρά τους τὸν στρατό τῆς ξηρᾶς.

Οι Τούρκοι μέ δύναμιτ, 1.000 περίπου ἀνδρῶν, τακτικῶν καὶ ἀτάκτων, εἰ
χαν παραταχθεῖ στὴν ἀγυρωμένη γραμμή τῆς Νικοπόλεως ὑποστηριζόμενοι
ἀπὸ τριών πυροβολείων καὶ ἀπὸ τριών πλοιά. Τά πλοια αὐτά ἦταν τό τορπιλλο-
βόλο «Ἀττάλεια» καὶ δύο κανονιοφόροι. Οι κανονιοφόροι ἥλθαν στή θέση Μά-
ζαρικα, στὴν Ἀμβρακική ἀκτή τῆς Νικοπόλεως γιὰ νά ἐνοχλήσουν μέ τά πυ-
ρά τους τά Ἑλληνικά τρήματα. Τό πρωὶ τῆς 20 Ὁκτωβρίου ἐκδηλώθηκε δρ-
ματικὴ ἡ ἐπίθεση τῶν Ἐλλήνων. Τά πυρά τοῦ στόλου καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἀ-
νάγκασταν νά συγκρούσουν τά πυρά τῶν δύο τουρκικῶν πλοιῶν καὶ ἐνίσχυσαν ση
μαντικά τοὺς μαχημένους πεζοὺς. Οι Τούρκοι παρέ τή λυσσώδη καὶ ἀπεγκω-
μένη ἀντίστασή τους ἀργούσαν μετὰ τό μεσημέρι νά ὑποχωροῦν στὸν ἔλασο-
να γιὰ νά κλεισθοῦν τό δειλινὸ μέσα στὴν ἀγυρωμένη πόλη σχεδιάζοντας νά
ἀντισταθοῦν ἔχει.

Οι άπολεις των δικῶν μας ἡταν πολὺ μικρές, παρόλο που ή μάχη ἡταν πεισματώδης και χρίσιμη. Μνημονεύουμε έδω τόν ήρωαικῶν πεσόντα Πρεβεζανού ιδεολογή Κώστα Μπαλάκο.

Πιστὶ ἔμος δὲν ἀντιστάθηκαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τι ἐπακολούθησε Ήταν τό δυόμε
ἀπό τις μαρτυρίες τῶν δύο Πρεσβύταρων ποι ἀναφέρεται καὶ πρώτα ἀπό τὸν
Τ. Ρέγκο.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΗΜΕΡΟΔΟΓΙΟΥ Ι. PENTZOΥ

12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ = ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Κατὰ πληροφορίες τις ὅποιες δίδει ὁ στρατιωτικὸς ἵατρός της Λούρου σήμερον, εἰς Γρίμποβον καὶ Στρεβίναν ἐγένετο φυνκώστατη μάχη καὶ τα τουρκικά στρατεύματα ἐγκατέλειψαν τὴν Φιλιππιάδα.

17 ОКТЯБРЯ

Φόβος και τρόμος κατέχει πάντας τους κατοίκους, εἰς δὲ τοὺς Ὀθωμανούς ὁ πανικός εἶναι φιλομένεος.

18 OKTQBPIOR

Πικέρνησος έστρεψε τά τηλεβόλα έναντιον τῆς πόλεως εἰς θέσιν Παλλιοτάραχα. Ἐνα πυροβόλου τό έστησαν πρό τῆς εισόδου ή δύπλα βλέπει πρὸς τὴν ἀγοράν. Οἱ πολίται περίτρεμοι τό βλέπουν. Μόλις δύστη ὁ ἥλιος καὶ πλησιάζῃ τό φάσμα τῆς νυκτός ὁ φόβος κορυφοῦται, μόλις δέ ἔλθῃ η μία τῆς νυκτός, δεξιά καὶ ἀριστερά είναι τά περίπολα καὶ σφυρίζουν.

19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ — ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Διάδοσις ἐπικρατεῖ ότι αὐτοίν θα ἀρχιση ὁ πόλεμος. Οι Τούρκοι είναι ώριμοι μεμένοι εἰς τὰ ὑψηλάτα τῆς Νικοπόλεως.

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 20 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Ἐργαζόμεν τὴν μνήμην τοῦ πολιούχου τῆς νήσου Κεραλληνίας Ἀγίου Γεωργίου τοῦ θυμητούς.

¹Από πρωίας (τουρλική ώρα 2 1)2) ήκούσητο πυροβολισμοί και άλιγον κατ' άλιγον ἐπεκτείνοντο. Οι πυροβολισμοί προήρχοντο ἐκ τῶν ὑφασμάτων τῆς Νικοπόλεως. Διεδόθη λοιπόν ὅτι ὁ πόλεμος ἤρχατο καὶ ἀστραπαῖος ἡ ἡ γορά ἐργμάθη. Οι μὲν χριστιανοὶ κατέφευγον εἰς τὰς σικίας των, οἱ δὲ Ὀθωναῖοι αἱ δυνάμεις γάρ οὐρανινὴ διπλὰ ἐτρέχοντες τοὺς πεδίους τοῦ πολέμου.

Οι κανονισθείσαι ήρεισοντο ἄραιοι ἀπό τό μέρος τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὅποτε ἀρχισταν νά ἔρχονται κάρα, νταλῆκες καὶ ἀμάξια γεμάτα ἀπό πληγωμένους καὶ φονευμένους. Ἐφωτῶντες λοιπόν ἐπληροφορήθηκεν ὅτι τα εἰς Νικόπολιν τουρκικά πυροβολεῖα κατεστράφησαν καὶ ὅτι ὁ τουρκικός στρατός τυμποσύρμενος εἰς ὀκτακοσίους (800) ἀνδρας καὶ διακοσίους Ἀλβανοὺς κατετροώθη καὶ ἔρχεται πρὸς τὴν πόλιν. ἐπληροφορήθηκεν δέ ὅτι αὐτὸς κανονισθός αἱ εὑρισκόμεναι εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν Κόλπον, ἐθομάρδισαν τὰ εἰς θέσιν Σόγωνον εὑρισκόμενα ἀτμόπλοια, τὰ ἥπαις ἐκρύπτοντο ἐκεῖ καὶ ἐγιναν παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ταῦτα μέχρι τῶν Σαββάτου ἡπέρας, ἀλλά μη

στικαὶ συνεννοήσεις διεξήγοντο μεταξὺ πρόξενων καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Στρατοῦ.

Τῷ Σάββατον πρίν τὸ μεσονύκτιον μοῦ ἔκρουσταν τὴν θύραν τῆς οἰκίας μου καὶ παρατρέχτας εἰς τὸ παράθυρον εἶδον τὸ Χατάνην—Μέτα, διπλακής μου καὶ παρατρέχτας εἰς τὸ παράθυρον εἶδον τὸ Χατάνην—Μέτα, διπλακής μου εἶπε στὶ μὲ ζητᾶ ὁ Κουμαντάρης τοῦ Στρατοῦ καὶ ἀρνηθεὶς, μετά ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἡλικίας Διευθυντῆς τῆς Ἀστυνομίας μετὰ δυνάμεως χωροφυλακῆς καὶ μοῦ ἐζήτησενά τὸν ἀκολουθήσω, δικούς ἐξερχόμεος τῆς οἰκίας μου εἶδον τὸν Σένη—Σαμβρῆ, τὸν Ναζήρην τοῦ Τελωνεῖου, τὸν Ἀλῆ Μπεντερῆ, τὸν Ναψῆ τοῦ Ἀχμέτ ἐρέντη καὶ μερικούς ἄλλους, προσκρίτους Θωμανούς, καὶ μέ διδηγήσαν εἰς τὸ λιμεναρχεῖον ἐνθα ἦτο ὁ Στρατιωτικός Διοικητής καὶ τὸ ἐπιτελεῖον του καθώς καὶ ὁ πολιτικός διοικητής καὶ μερικοί ὑπάλληλοι Θωμανοί καὶ ἀξιωματικοί ἀπό τὰ τουρκικὰ πλοια. Ἡλίθεν λοιπόν καὶ ὁ Μετροπολίτης μας καὶ ὁ κ. Τόλιας, ὁ κ. Γερογιάννης Ιατρός καὶ ὁ κ. Παναγιώτης Κοντογιάννης, ὁ Καζῆς, ὁ Εμβολίας, ὁ Μουσλῆς, ὁ Λιμενάρχης καὶ ὁ Διμαρχός τῆς πόλεως Χαλήλ ἐρέντης, διπλακής, ἀντιστάτευσεν ὡς διερμηνεύς.

Λαβὼν τὸν λόγον ὁ Στρατιωτικός Διοικητής μᾶς εἶπεν περίπου τά ἔξης: «Οἱ ἐνταῦθα πρόξενοι τῶν τριῶν δυνάμεων μᾶς ἔδωσαν ἔγγραφον εἰς τὸ ὅποιον μᾶς λέγουν στὶ ἡ ἀμυνα σίναι: σῶις ματαία καὶ ἐπιτίχημα καὶ στὶ πρέπει νά παραδώσω τὴν πόλιν, ἀλλά τὸ στρατιωτικὸν καθῆκον δὲν μοῦ ἐπιτρέπει τὸ τοιοῦτον, ἐστω καὶ μέ ἐνα στρατιωτὴν καὶ ἐνα φυσιγγιον ἐάν μείνω, καὶ γράψω τὴν γνώμην σας». Τότε λοιπόν του ἀπαντήσαμε ὡς ἔξης: «ὅτι εἶναι ἀξένος συγχρητήριν διά τὴν αὐταπάρησιν καὶ τὴν ανδρείαν τὴν ὅποιαν ἔδειξεν τόσους αὐτούς καὶ οἱ ἀξιωματικοί, στον καὶ ἐκτοκυατορικός στρατός, ἀλλ᾽ ἵπιδή, ὡς λέγει, ἡ τελευταὶ ἀμυνα θά ἀποδῆ ματαία ἀπέναντι τῆς μεγάλης δυνάμεως τὴν ὅποιαν ἔχει ὁ ἐχθρός, τὸν παρεκαλέσαμε νά φεισθῇ τῶν ἀθώων πλασμάτων, τῶν γυναικοπαΐῶν, καὶ τῆς ζωῆς ἐν γένει ὡς καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς τοῦ στρατοῦ καὶ νά μή διδηγήσῃ εἰς τὸν θάνατον, ἀλλά νά παραδιστῇ τὴν πόλιν».

Εἰς αὐτὸν εὑρέθημεν ὂλοι σύμφωνοι, χριστιανοί καὶ τούρκοι καὶ ἔγινεν τὸ σχετικὸν ἔγγραφον, τὸ ὅποιον ὑπεγράφη παρά τῶν παρευρεθέντων, ἀνά δύο ἀντιπροσώπους τῆς Κονιτήτος καὶ ἑδόνη εἰς χειρας τοῦ Στρατάρχου, αὐτὸς δὲ μᾶς εἶπε νά διακινθῶμεν καὶ θά κάμη συμβούλιον μὲ τὸ ἐπιτελεῖον του καὶ διτε ἀπορράσσει τὸ ἐπιτελεῖον θά μᾶς τὸ ἀνακοινώνη διά τῆς Ἀστυνομίας, ἀλλ᾽ ἡμεῖς πάντες οἱ χριστιανοί καὶ τούρκοι, τὸν παρεκαλέσαμεν νά μᾶς ἀν-

κοινώσῃ τὸ ταχύτερον τάξιςποράσεις τάς θυσίας ἥθελεν λάβει τὸ ἐπιτελεῖον διά νά γυνοτίζωμεν θυσία θα είναι ἡ τύχη μας αὔριον.

Στὸ σημείον αὐτὸ διατυχόν, τελεώνει ἡ ἀρήγηση τοῦ I. Ρέντζου. Προτρόπων ἔχουν ἐκπέσει φύλλα ἀπό τὸ ἡμερολόγιο καὶ ἔτοι χάθηκαν ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες.

Ἐντύπωστ, μᾶς πρόξενοι, ἀπό ὃσα ἀφργεῖται, ἡδυσκολία μὲ τὴν ὅποια ἐπληροφοροῦντο οἱ κάτοικοι τὰ πολεμικά γεγονότα, ὁ σόδας τῶν κατοίκων Εἰ, λήγουν καὶ τούρκοι γιὰ τὴν συνέχιση τῆς ἀντιστάτευσης καὶ οἱ δραματικές στιγμές τῶν διαπραγματεύσεων γιὰ τὴν παράδοση τῆς πόλεως.

ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ ΕΓΚΑΕΙΔΗ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΥ

«Ἄκουστομες ὅμοις καὶ τὶς ἀναμνήσεις τοῦ Εὐκλείδη, Τσακαλώτου.

«Ἡταν τοῦ Ἀγίου Γερασίμου. Ήμέρα βροχερή. Ο κόσμος περίμενε μὲ ἡ γνωτία. Ο Βασιλῆς ὁ Μπάλκος ἐπληροφόρησε στὶ ἀνθρώπους ἀπό τὴ Λευκάδα ἀνακοίνωσε χρυσά διά τὸ Ἑλληνικά στρατεύματα προελαύνουσαν στὴν Μακεδονία καὶ στὶ στρατός Ἑλληνικός διέβη τὴν γέρυρα τῆς Ἀστας. Ο κόσμος γύρισε ἀπό τὶς ἐκκλησίες καὶ κλίστηκε στὰ σπίτια του.

Μετά ἀκούσθηκαν κανονισθεῖσμοὶ μακριά. Ο κόσμος κόμισε στὶ ἡταν μπορεύουσαντά γιατὶ ή μέρα ἡταν συνεργιασμένη.

Τό μεσημέρι οἱ πυροβολισμοὶ ἔγιναν αἰσθητότεροι. Τότε ο κόσμος κατάλαβε στὶ ὁ στρατός προχωρεῖ πρὸς τὴν Πρέβεζα.

Μέσα στὴν Πρέβεζα ὁργανωμένος τουρκικός στρατός δὲν ὑπῆρχε, ἀλλά Ἀλβανοί ἀτακτοί, ὀπλισμένοι, ποὺ τρομοκρατοῦσαν τὸν κόσμο. Ο Σερβέτης, Τούρκος Πρεβεζένος σκοτώθηκε ὡς ἔθελοντής στὴ Νικόπολη. Ο Γιατρός Πιστήρη Λάζαρος εἶχε ἐπιστρατεύει στὴν ἐρυθρὰ Ημισέληνο. Τό δεῖλον ἥσυχασαν οἱ πυροβολισμοί. Οἱ τουρκικὲς οἰκογένειες ἐντέμες ἔσευγαν ἕσσο ἀπὸ τὸ κάστρο φωνάζοντας «Ἀλάχ! - Αλάχ! καὶ ὡς τούσαν προστασία σὲ Ἑλληνικά σπίτια.

Οἱ τουρκοὶ ἥθελαν νά ἀντισταθοῦν ἐπὶ τῆς τάρρους καὶ ἔστιαν πρόχειρα ὄχυρωματα. Ἐπῆγα στὴ Βρυσούλα γιὰ νά δῶ, ἀλλά ἐκεὶ μέ σταμάτησαν τούρκοι στρατιώταις μὲ τὴν φράση «Γιατάκι—Γιατάκι» δηλ. ἀπαγορεύεται.

Τὴν νύκτα ἐπαυσαν ἐντελῶς οἱ πυροβολισμοί. Ήγε τὸ δράδυ ἐτούμαζε

τήν Ελληνική σημαία.

Τό πρώτο δέν είδαμε σύτε περιπόλους σύτε ἄλλον στρατό και κίνηση. Οι τούρκοι άφαντοι. Στις 2 μετά τό μεσημέρι μάθαμε ότι ούτε είστηρχετο ο Έλλην κλάδος στρατός. Πράγματι δέσποτης μέ τά ιερά σύμβια, οι λερεῖς και ο λαός έγικαν από τήν κεντρική οδό νά υποδεχθούν τούς νικητές.

Καντά στό νεκροταφείο φάνηκε ο στρατός. "Ήγινε πανζουρλισμός. Φωνές «Ζήτω η Ελλάδα» δονούσαν τήν άτμοσφαιρα.

"Ηοχετο έπιστης τό σώμα τῶν ἑθελοντῶν Κρητῶν και τό σώμα τῶν ἑθελοντῶν Πρεβέζανων.

"Ἐπί κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ ἔφιππος ο Σπηλιάδης. Μαζὶ λαός και στρατὸς ἤπικαν στήν πόλη. Στήν πλατεία, πρό τοῦ Διοικητηρίου ἤνεμεν παρατεταγμένος ο τουρκικός στρατὸς ἀσπλος. Ἐξει ἔγινε η παραλαβὴ τῶν αἰχμαλώτων. Οι αιχμάλωτοι μετα φέρθηκαν στήν Λευκάδα. Ο Δεσπότης μέ τήν Δηρο γεροντία είχαν ἐτοιμάσει φυτά ἀρνά στόν φούρνο γιά σόλο τόν στρατό.

"Ἔγιν ήμουν τότε Διευθυντής τοῦ ἡμιγυμνασίου τῆς Κοινότητος πού ἀριθμούσε 120 μαθητές και στεγαζόταν στό Σενοδοχείο τοῦ Πατίκου.

Τό Σχολείο ἐπετάχθη, γιά νά μπουν μέσα οι Κρητικοί, 50 περίπου, μέ ἀρχή τόν Μάνο.

Σέ λίγες μέρες ἔγινε η ἐγκατάσταση τῶν ἀρχῶν τοῦ Ελληνικοῦ Κράτους.

Πρώτος πολιτικός Διοικητής ήλθε ο Θωμᾶς Βελιανίτης, Παξινός τήν καταγωγή και ἀδελφός τοῦ Θεοδώρου Βελιανίτου, χρηματίσαντος "Υπουργού τῆς Παιδείας.

Ο Καθηγητής τῆς φιλολογίας Χρήστος Κοντός ἐξεφώνησε τό ἐπόμενο ἵστο τόν πρώτο πανηγυρικό τήν Έπετείου.

Ἔγιν τότε, τήν ίδια μέρα πήρα τούς μαθητάς τοῦ ἡμιγυμνασίου και μέ τά πόδια, κρατώντας στεφάνους και τήν σημαία ἐπήγαμε στήν Νικόπολη, στόν Αι-Γιάννη. Τούς καταθέταμε τούς στεφάνους εἰς μνήμην τῶν πεσόντων Ελευθερωτῶν και ἐπεστρέψαμε πάλι μέ τά πόδια στήν Πρέβεζα.

"Ἔτοι είδαν τήν ἀπελευθέρωση οι πατέρες μας, ἔτοι τήν ἔγταν και τήν τίμησαν.

Η ΔΕΣΠΩ ΜΠΟΤΣΗ ΚΑΙ Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥΛΑ

Μ. Παπαγιάννη

Μιά ιστορική ἀδικία ἔχει γίνει σέ βάρος τοῦ γεγονότος τής Θυσίας τῆς Δέσποινς.

Η Θυσία αὐτή καθεαυτή είναι ιστάκια τῆς ήμοιας τοῦ Ζαλογγού, γιά νά μή πούμε μεγαλύτερη. Στό Ζαλογγό ἀπλὰ ἀνασύρεται, ἐνας ἀρίθμος ἀπό Υπαλληλίστες πού θυσίστηκαν στό κακοτράχαλο Βράχο γιά χάρη τῆς λειτεριάς.

Στόν πύργο τοῦ Δημούλα γιά τήν ίδια αἵτια μέ τό ίδιο πνεύμα τῆς Θυσίας πήραν μέρος συνοδικά ἐντεκα ἄτομα μιᾶς οἰκογένειας.

Η οἰκογένεια τοῦ Γεωργάκη Μπότση μέ θυγατέρες, κύριες και ἀγγόνια. Θάταν ὀλότελα ἀγνωστού τό γεγονός ἀν στά διαγνωστικά τῶν σχολείων δέν γράφονταν σέ Δημοτικό «Ἄγιος Θαράς ἀκούεται».

Τό ιστορικό γεγονός τής τύχης τῶν Σουλιωτών μετά τήν παρασπορία τοῦ τύραννου Άλη παττᾶ είναι γνωστά, και χιλιογραμμένα, περιλεπτικά ἀναφερόμαστε στό σγυρό ἐκείνο τῆς συμανίας πού ἐπέτρεπε σ' Λιούς νά φέγουν ἀπό τό Σουλί μέ δῆλα τους τά υπάρχοντα και τόν ὀπλισμό.

Σκόρπισαν οι Σουλιώτες, δυσ δέ τημήκατα βρίθηκαν στά νότια γιά νά πάνε στήν Πάργα!

Τό ένα από αυτά μάς χάρισ: τό πνεύμα της λευτερίας και τής αιτοθυσίας στὸ Ζέλσυγγο καὶ τὸ ἄλλο: τῆς Δέσποιν. Κυκλωμένη στὴ Ρηγιάσσα - τὰ στημερινὰ Ρίζα - κλεισμένες μέσα στὸν Πόργο τοῦ Δημουλᾶ. Δέ γνωρίζω μὲ ἀκρίβεια πῶς ἔνα ἀρχοντόσπιτο ἀνώγειο τῆς ἐποχῆς ἔκινης μεταβλήθηκε σὲ Πόργο.

Δέν πρόκειται γιὰ κανένα Πόργο, μὰ γιὰ ἔνα παῖδιο δίπατο σπίτι: χτισμένο στὸ φηλότερο μέρος τοῦ χωριοῦ μὲ ὀρεκτὴ διλογόγυρα θέα πρὸς τὴ μεριά τοῦ Τάνιου.

Πόρτες καὶ παράθυρα ἥπο ἀγριες στανίδες βελανιδιάς, διπλές, μὲ καρφία γύρωτικα μεγάλα καὶ μπάρες - ἔνα σύστημα τετράγωνο ἀγριού ξύλου 18X 12 περίπου ἔνα μισὸ μέτρο ποὺ πέρναγε πίσω ἀπὸ τὶς πόρτες καὶ χωνόταν στὸν τοῖχο πάνω ἀπὸ 10 ἑκατοστά.

Γιὰ τὸ ἀνοιγμα αὐτῆς τῆς πόρτας χρειάζονταν τὸ κομμάτιασμα, ἀλλοιώτι καὶ δέν ἀνοιγε.

Αὐτὸς μὲ λίγα λόγια ἦταν ὁ Πόργος τοῦ Δημουλᾶ ποὺ γράφτηκε μὲ τ' ἀνάντα γράμματα ἢ ἡρικὴ Θυσία.

Αμφαριωμένες καὶ διπλοκλιδωμένες πίστεψαν εώς θάγαν κάποια ἀσφάλεια, μὰ οἱ Τουρκαλβανοὶ γνήσια παιδιὰ τοῦ Ἀλῆ στὴν ἀγριεμάρα δέν ἀφῆ καν νὰ πάγι χαμένη ἡ εἰκασία, δταν μάλιστα οἱ κλεισμένοι στὸν Πόργο ἦταν μονάχα γυναίκες.

Ξύπνησαν τὰ ἀγρια βουνήσια ζωόδικα ἔνστιγτα καὶ ἔσφιξαν ὅσο πό τὸ λό μπάρεσσαν τὴν πολιορκία, οἱ πόρτες μὲ τὰ τσεκούρια θάσπαζαν καὶ οἱ γενναῖοι τοῦ Ἀλῆ θά ξεργύνονταν μέσα.

Ἡ τύχη τῶν θηλυκῶν σὲ λίγο στὰ χέρια τοῦ καὶ τότε θπωδ λέγει ἡ πλάδεσση ἢ πρωτεργατισσατῆς Θυσίας Δέσποιν, σίνακε τὰ γυναικόπαιδα στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ καὶ μὲ ἀτρεμού χέρι μὲ τὸ δακτύλιο θάζει φωτιὰ σὲ θαρέλι μὲ μπαρούτι ποὺ βρέθηκε στὸ ὑπόγειο.

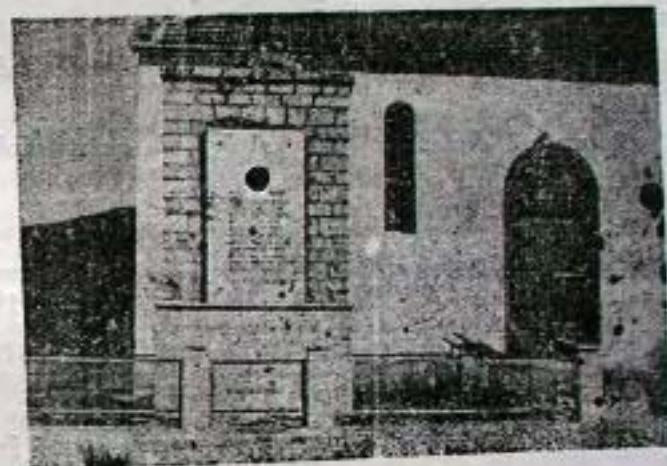
Ο πόργος τινάζεται στὸν ἀγέρα κομματιάζοντας τοὺς μέσα καὶ ἔξω Ἀλενούς.

«Κι' ὀλες φωτιὰ γεννήκαν»

Σήμερα τὸ σημεῖο αὐτὸ τοῦ χωριοῦ οἱ ντόπιοι τὸ λένε παλιὰ κούλια.
Βρίσκονται κάμποσα ἔρετπια.

Τὰ κομματιασμένα καὶ μαυρισμένα ἀπὸ τὴ μπαρούτι κομμάτια σύρηκαν τὶ ἀπόσταση ἑκατό μέτρα πιὸ κάτω καὶ σ' ἔνα βαθούλωμα θαρτήκαν, ἀπὸ τοῦ τὸ σημεῖο αὐτὸ λέγεται στὶς «καμμένες».

Τὸ 1960 μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἐπιθεωρητῆ Δημοτικῆς ἐκπαιδευτικ. κ. Η. Στάρρα στήθηκε μνημεῖο πενήντα μέτρα, πο κάτια ἀπὸ τὴ θέση καμμένες γιατὶ τὸ σημεῖο αὐτὸ δέν προσφέρονταν. ἔξω ἀπὸ τὸ Σχολεῖο καὶ μπροστὰ στὴν ἐκκλησία καὶ σὲ τοῦτο πάνω γράφτηκε -1893 Στὶς καμένες.

Τὸ Μνημεῖο τῆς Δέσποιν μπροστά στὴν ἐκκλησία

Κι' ὀλες φωτιὰ γεννήκαν

Δέσποιν σύζυγος Γεωργίου Μπότσο,

Τασό θυγατέρα τῆς Δέσποιν;

Νάστος παιδὶ τῆς Τάσως

Μάρω θυγατέρα τῆς Τάσως

Κίτσα θυγατέρα της Δέσποινας

Νεολόχος παιδί της Κίτσας

Σόρω νύφη της Δέσποινας

Κίτσος παιδί της Σόρως

Πανάγιων νύφη της Δέσποινας

Κατέρω θυγατέρα της Πανάγιως

Δέσποινα δεύτερη θυγατέρα της Πανάγιως

1960 μαθήτρια προσκυνήτρια

Δεν γράφεται στο μνημείο ή δεύτερη θυγατέρα της Πανάγιως γιατί αγνωστό σέ μακριά λόγο.

Τα δινόματα του μνημείου είναι δέκα (10) και δύο: τα πραγματικά ένδεκα (11)

Τοίχα σάν χρόνος άνατιναξής του πύργου δέν συμφωνάνε μερικοί πούγρα όχι πάνω στο τό θύμα. Το λεξικό «ΗΛΙΟΣ» δέν άναφέρει θμερομηνία, το ίδιο και ο Περραιβός. Ο ΠΥΡΣΟΣ το 1803 ο Κραφίτης 19(12)67

Το λεξικό Έλευθερουδάκη 20 Δεκεμβρίου 1803 Π.Α.Σ 23(12)1803 και Μ.Ε. 23(12)1803 ή Ν.Γ. πολίτης στις 23(12)1803.

Άν φάξουμε ιστορικά ή συμφωνία Σουλιωτών και Άληη πασσά έγινε στις 12(12)1803.

Στις 16(12)1803 κυκλώθηκε το Ζάλογγο.

Στις 18(12)1803 ή Κίτσος Μπότσαρης μέ ερόσο και μέ 147 άντρες ξέρου γε πρὸς τὴν Πάργα.

Λογαριάζοντας τώρα και τὴν ἀπόστασην ή θυσία της Δέσποινας πρέπει νὰ εγγίνεται γύρω στις 22,23 του Δεκεμβρίου 1803.

Το χωρισυδάκη Ρίζα ή παλιότερα Ρηνιάσσα βρίσκεται 30 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴν Πρέβεζα παραλιακὰ πρὸς τὴν πλευρὰ του Ιονίου μέ εξήντα οικογένειες και τὰ σπίτια του χωμένα μέσα στὶς κατα-πράσινες ἀμυγδαλίες καὶ τὰ Μελίστιαν ὅπου Ενετικὸν φρούριον και ἐρειπώνων ἀρχαῖας Ἐλάτριας.

Κατὰ Αραβαντίνον ἐπὶ ἐρειπώνων Βουχαϊτσού.

Μεταξὺ του χωριοῦ και Τόνιου μπαίνει Ενετικὸν φρούριο - τὸ κάστρο θαυμάτεον σύμφωνα χρόνια, ποθενεὶς ἄλλες ἐποχὲς σὲ περασμένο χρόνο.

Ο χώρος τῆς θυσίας ἀφεόντιστος, σκεπασμένος μὲ ἄγρια ἀγκάθια περιμένει τὸ νοικοκύρεμά του ἵνα γιὰ τίποτε ἄλλο νὰ θυμίζει στὰ παιδιά μας πῶς σκέστονταν τὴν λευτερία οἱ πρόγονοι μας.

Καὶ τὸ Δημοτικὸν πραγμάδι.

Ἄγιος θαρρὸς ἀκούεται, πολλὰ ντουφέκια πέρτουν.

Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται γάντα τέ χαροκόπι;

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ τέ χαροκόπι,

ἡ Δέσποινα κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μὲ ἀγγένια.

Αρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν Πόργο.

— Γιώργανα, φίξε τ' ἀρμάτα, δέν εἰν̄ ἔδω τόλμου.

Ἐδῶ είται σκλάβα τοῦ παστᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανιτῶν

— Τὸ Σούλι: κι ἀν προσκύνησε κι ἀν τουρκεψεν ἡ

Κιάρα ή Δέσποινα ἀφέντες λιάπηδες δέν ἐκανει δέν κάνει.

Δαυλί στὸ χέρι δραπάξει, κόρες καὶ νύφες κράξει:

— Σκλάβες Τουρκῶν μή ζέσωμε, παδιά μὲ μαζί μετο Ἐλάτει.

Καὶ τὰ ωτέκια ἀνάφανε κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν

Γιὰ τὴν ἀκρίβεια ὁ Ν. Γ. Πολίτης γράφει τὰ παραχάτω σχετικά μὲ τὸ γεγονός τῆς Δέσποινας.

ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Κατὰ τὴν διώξιν τῶν Σουλιωτῶν, ποὺς ἡς ἐγίνε λόγος ἐν τῇ προγονικὴν στημείωσει, μικρὸν ἀπόσπασμα ἐξ 78 ψυχῶν κατέρυγγεν εἰς τὸ χωρίον Ρίζα ἀσταν (μεταξὺ Πρέβεζης και Αρτης) ὃπου παρίμενον καὶ ἄλλαι τίνες Σουλιωτικαὶ οικογένειες. Άλλαξ εἶρος Αλβανὸν υκαταφθάσαν εἰς τὸ χωρίον συν τῷ 23 Δεκεμβρίου 1803 κατέλαβεν ἐξ ἀπρόσπτου τοὺς κατοίκους, καὶ ἄλλους μὲν κατέσφαξεν, ἄλλους δὲ ἤρχαλιώτισε.

Μεταξὺ τῶν κατοίκων ἦτο καὶ ἡ οικογένεια τοῦ Γεωργάκη Μπότση

τοι ὅποις ἀπόντος ἡ ἡρωϊκὴ σύζυγος Δέσποινα ἀντέταξε σθενάράν ἀντίστα-
σιν κατά τῶν σφραγίων. Κλεισθέσα εἰς Πύργον, τὴν λεγομένην Κούλιαν
τοῦ Δημούλα, μετὰ δέκα ἀλλών, θυγατέρων, νυμφῶν, ἐγγονῶν καὶ ἑγγό-
νων τῆς, ἀρσοῦ ἐπὶ πολὺ ἐπολέμητε πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, ὅτε εἶδεν ὅτι πᾶ-
σα περιστέρου ἀντίστασις ἦτο μηταῖα. ἤρωτητε τὰ τέκνα τῆς ἀν δὲν πρὸ^τ
τημούν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν θάνατον. Πάντες ἐζήτησαν τὸν θάνατον,
τότε δὲ συσσωρεύεσσατε εἰς τὸ μέσον ὅσην πυρίδα εἶγεν, εθεσας πῦρ εἰς αὐ-
τὴν καὶ ἐκάρσαν.

Ἐνδυμήματα καταχωρημένα στά ἔξωφυλλα
παλαιῶν ἁγιοτήτων Λειτουργικῶν βι-
βλίων».

Δημ. Παπαδημητρίου

Φασκάλος

. Κατά τὴν 18 χρονι τοιούτην, μου διακονία στά ιερά ἀναλόγια τῶν Ιε-
ρῶν μας Ναῶν ἔθλεπα στά χοντρά ἐκκλησιαστικά λειτουργικά βιβλία. κυ-
ρίως στά «Μηνιαῖα» καὶ τίς «Παρακλητικές» πληροφορίες κάθε εἰδους,
γιά συμβάντα, καιρικά φαινόμενα, πρόσωπα, καταστάσεις κλπ, τῆς περι-
ομένης ἐποχῆς ποὺ μοῦ ἔκαναν ἐντύπωτη καὶ μοῦ προσάλεσαν τό ἐνδιαφ-
ρον. Δυστυχῶς στά περισσότερη ἡ σπιριτότητα ἥτου προχωρημένη στά στρεσ-
πού να διελυτει τό χαρτί στά παραμικρό ἄγγερμα. «Ἄν προσθέσει κανεὶς
τὴν κακογραφία στίς περισσότερες φόρες μεγαλωμένη καὶ ἀπὸ το μολυβδο-
κόνδυλο, καὶ τίς στελαγματιές τοῦ κεριοῦ πού καλύπτουν τά γραμμένα, ἀν
τίλαμβάνεται τή δισκολία τῆς ἀνάγνωσης, τῶν ἐνθυμημάτων αὐτῶν, πού τό
χέρι εὐλαβῶν ιεροφαλτινή τῆς περιστρέψεις ἐποχῆς καταχωροῦστε.

. Πρέπει δέ να ποῦμε ὅτι τά ἀναγκαῖα Λειτουργικά, «Ἐκκλησιαστικά βιβ
λία παλαιότερα ἥταν χειρόγραφα. Σιγά τιγά ἀντικαταστάθηκαν. Τὰ περισ-
σότερα οἱ ιερεῖς τῆς ἐποχῆς ἔκεινης τά θεωροῦσαν «ἀχρηστα καὶ περισσός
βάρος» καὶ τά ἔκαυσαν (1). «Οσα ἔχουν ἀπομείνει εἶναι ἔκδοσης με-
ταξύ 1870-1875 καὶ ρυλαγούται, τουλάχιστον στοὺς Ναοὺς τῆς Πρεβέζης
στά Σκευεψυλάκια τῶν Εκκλησιῶν».

. «Ἀπό αὐτά κυρίως τά βιβλία ἀντιγράψθησε, δέσ περιέσται πιστά, τά ἐν-
θυμήματα πού ἀκολουθοῦν, τά ὅποια γιά τοὺς παλιότερους θά είναι, σάν ἀ-
νίγνωσμα, μιὰ εὐχάριστη ἀναδρομή στά χρόνια πού πέρασαν καὶ γιά τοὺς
νεότερους ἐμάς πληροφόρηση, καλῆς θελτης καὶ φωνῆς ἀγνή καὶ ἀγαθή
τοῦ παρελθόντος. «Ἀπό τε βασιμό διατρέπεται ἀπόστολος ἡ ἀρθογραφία δέσ
καὶ ἡ διατύπωση, «Οπου μπορέσται δίνουμε περισσότερα στοιχεῖα καὶ τὴν
ὑπογραφή τοῦ συγγραφέα

Α. ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝ)ΝΟΥ ΠΡΕΒΕΖΗΣ:1)Μηνιαῖο ΣΕΠΤΕΜ-
ΒΡΙΟΥ (ἔκδ. 1875). «...Εἰς τὰς 19 Σεπτεμβρίου ἡμερομηνία ἔτους...)
('Αγιου Εὐσταθίου τό βράδυ ξύνε μεγάλη θεομηνία ἔξω εἰς τά ἐλαιώδενδρα

κι ἔξεριζοτεν πάντοτε». 2) Μηνιαίο ΙΟΥΛΙΟΥ: «Την 17ην Ιουλίου 1911 ἐστάλησαν εἰς Τούλωναν ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἦπειρου καὶ σινιάθουντες τὴν Μυτρόπολιν διὸ τὸ δλαν ἀντιπρόσωποι καὶ ἔγινε δικαιωμάτιοι σις κατά τοῦ κομιτάτου καὶ ἔγινεν ἔγγραφον τὸ ὄποιον ἐστείλαν εἰς Κωνίν.» (Τρογραφή Κ. Σταυρούλακης). 3) Μηνιαίο Δεκεμβρίου (ἐκδ. 1875) α) Τῇ 25 Νοεμβρίου 1921 ἐκαρεν πᾶλιν φύχος εἰς τὸν Πρέβεζαν. α) «Ἐνετίχιλιοστὸ δικαστικόστο δύδοτοκοστό τετάρτων, μηνὶ Δεκεμβρίου ἡμέρᾳ Τρίτῃ ἑστῇ τοῦ Χριστουγέννων ἐγένετο μεγάλη πυρκαϊά εἰς τὸ ἀλεοτρύβιον τοῦ Σουλεγμάν Καρχιπέτσο ἑκάτην καὶ τοῦ Κώστα Πρυμικήρ, 3 ἀλογα 1 ὄνος ἡσ καὶ 500(;) τσουκάλιαλάδι». αα) «Ἐνετὶ 1901 ὁ καρπός τῆς Πρεβέζης δὲν παρήγαγεν ἐλαϊασκαὶ ὁ κόσμος δυστυχεῖ. 4) Μηνιαίο ΑΠΡΙΛΙΟΥ: α) 1897 Απριλίου 6 ἡμέραν Κυριακὴν τῶν Βαΐων πρὶν τῆς θείας Λειτουργίας ἡκουσαμε νὰ βομβαρδίζουν τὴν ἥπειρον (ἀτμόπλοιον) καὶ ἐπειτα ἥρχισεν ὁ πόλεμος, ἡ δὲ θέσις ἐνθα ἐμβομβαρδίσθη, ἡτο ἔκαθεν τοῦ Ἀκτίου πλησίον τοῦ μύλου. αα) Απρίλη 7. Ἡ ώρα 2 ἡμέρα Λευτέρα ἥρχισε ὁ βομβαρδισμός τῶν ἀλληγενῶν ἀτμοπλίων εἰς τὰ Τουρφούρια καὶ διήρκεσε ὥρ. 4 ααα) Απριλ. 8 ἡμέρα Τρίτη καὶ ώρα 5 ἐκανοδόλησαν οἱ Τούρκοι τά ἐλληνικά ἀτμόπλοια τὰ ὄποια ἤσαν ἀπέναντι τοῦ Φρουρίου Παντοκράτορος καὶ διήκεσεν ώρα 5 ὄμοιως τὸ δειλινόν ώρας 2. Τὸν Απρίλιον 9 ἡμέρα Μ. Τετάρτη ώρα 1 ὥλα τὰ τουρκικά φρούρια ἐβομβάρδισαν τό φρούριον Ἀκτίου καὶ διήρκεσε ώρα 4 καὶ μάλιστα ἐβλαψθη ἡ στρατών. Τὸ ἔτος 1892 Απριλίου 27 ἔρεξε δρογκή ραγδαῖα ἀπὸ τὴν προών μέχρι ἐπέρας καὶ πόλιν ὁ καρπός ἔσπασθεντες ὁ αὐτός. Απριλίου 30 δρογκή καὶ ἀίρας φροδός, 24.25.26.27.28 δρογκή ραγδαῖα.

5) Μηνιαίο ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ: «Τὸ 1881 Δεκεμβρίου 7 ἡλθεν Μυτροπολίτης στὴν Πρέβεζα Αμβρόσιος ὁ Χίου καὶ διεμάθει Μυτροπολίτης Νικόλιαν(;) καὶ τὸ 1882 ἡ Δεκεμβρίου ἡμέρα Δευτέρα ἐτίθη ὁ Θεμέλιος σῖκας τῆς Γ.Μυτροπόλεως ὑπὸ τοῦ Σ)του Αγ. Νικηπόλεως κ.κ. Αμβροσίου». (Τρογραφή Γεώργιος Παπαπάνου).

6) Άλλο Μηνιαίο ΑΠΡΙΛΙΟΥ: «1903 Απριλίου. 5 τὸ ἐπέρας τὸ μεγάλο Σάβα ἔριξε δρογκή ραγδέα ὅπει Ἀναστατων ἐκάμαρουν ἵντας τοῦ Ναοῦ. Σὲ ἄλλο φύλλο: 7-1903. Απριλίου 27 ἡμέρα Τρίτη, ώρ. 5 τῆς ἡμέρας ἔγινε σιωμός σφυριδός. Άλλου... Τῇ Λαγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Παρασκευῇ 1940 ὥρ. 11 1/2 Μετάνυχτα ἐκαρεν τειρούσις τρίς πολὺ γερούς.

7. Μηνιαίο ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ: «Τὴν 25η 10)βρίου 1890 ἡλθε τηλεγράφη μα εἰς τὸν Ἀρχιερέα Τιμαχεῖμ διοι διετάτετο νὰ ἀνιστῇ τὰς Εκκλησίας Τούτων πολὺς λαὸς ἡλθεν, εἰς συναπάντησιν τῆς Μονῆς Α' Αποστόλου περιμένουν Τιμαχεῖμ. Ήλθεν τῇ 6ῃ τῆς νυκτὸς 25 10)βρίου καὶ τὴν 26ην αἱ ἐκκλησίαι ἐλειτούργησαν».

Β. ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΛΠΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: I) Μηνιαίο ΙΟΥΛΙΟΥ (ἐκδ. 1875): «Ιουλίου 1 ἡλθεν τηλεγράφη μὲν Κων. λαὸς ὅτι ὁ Σουλτάνος Α. Χ. ἐδωλε ἀπόφασην Συντάγματος εἰς τὰς 15 Τουλίου ἐγίνε νὴ φέστα καὶ ἐκρεμάσθη ἡ Σημία τοῦ Συντάγματος καὶ ἐκράτεσαν ἀπὸ ὁ λαὸς μοιραῖσθαι καὶ Χριστιανοὶ πολλοτερες καὶ Στρατιωται πάντες δρου εχάρισαν».

2) Μηνιαίο ΑΠΡΙΛΙΟΥ ἐκδ. 1874 (α)13 Απριλίου 1924 Δημοψήφισμα. α) 7η Απριλίου 1895 ἡμέρα Παρασκευή τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς περὶ τὴν 7η ώρα τῆς νυκτὸς ἐγένετο πυρκαϊά εἰς τὰ μαγαζιά τοῦ Κων.)νοῦ 'Αθανασιάδου Μάνου καὶ ἐκάθησαν διὸ μαγαζιά α) «Τῇ 14 Απριλίου ἡ μέρη Πέμπτη τῆς Διακεστίου (σ.σ. Διακαινησίου) 1916 ἀπεβίωσε ὁ Σωτηρέλης καὶ τὴν ἐπομένην Παρασκευή Ζ.Πηγῆς ἐκηδεύθη». Άλλοι: 29 Σεπτεμβρίου 1928 ἀπεβίωσε ὁ Α. Σωτηρέλης

3) Μηνιαίο ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ (ἐκδ. 1873) «1896 Σεπτεμβρ. 12 ἡμέρα Πέμπτη ώρα 10 ἐφονεύθη ὁ Ιωάννης Κτεννᾶς (Σάνθιας) διὰ βόμβης κατὰ λαὸς ἐπληγώθησεν δέ καὶ ἀλλοι τρεις ἐξ ἀν εἰς μόνο ἔζησεν.

4) Μηνιαίο ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (ἐκδ. 1874) «Κατά τὸ ἔτος 1928 τῇ 1 Αὐγούστου ἀπεβίωσε σεέντυγκοπ. καρδίας (2) ὁ ἀλεμηστος Ἐπισκόπος "Ἄγιος Φωτικῆς Κυρός Τιμαχεῖμ Ζαχοριονός. Η κηδεία τοῦ ἐγίνε μεγαλοπρεπεστάτη προεξάρχοντος τοῦ Σεβατίου. Ἄγιου Αρτυρίου Σπυρίδωνος καὶ τοῦ Θεοφιλεστάτου Αγίου Δωδώνης. η νεκρώτιμος ἀκολουθία ἐψάλεσε τὸν "Ἄγ. Χαράλαμπον καὶ ἐπειτα ἡ πομπὴ συνέδεσε μέχρι τοῦ Νεκροταφείου ὅπου ἐτάφη».

Ο Γράφας Λ. Αρβανίτες.

5) Μηνιαίο ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ (ἐκδ. 1873) «1894 Ιανουαρίου 18 Απεβίωσε ὁ Γεώρ. Κονεμένος. Βέτης ἡμέρα Δευτέρα καὶ ἐτελέσθη ἡ κηδεία αὐτοῦ λαμπρά μετὰ μουτικῆς(;) καὶ ἔξερινθησαν λόγοι ἔξυμαντες τὸ μέτωπον αὐτοῦ.

6) ΤΡΙΩΔΙΟ: «1897 ὁ πόλεμος τῆς Ελλάδος μὲ τῆς Τουρκίας Απριλίου 6 καὶ Κυριακὴ τῶν Βαΐων (Τρογραφή Στρατού)

Τσακαρδίκης)

7) ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗ : «..1918 8 Δεμεβρίου ἐπεστ χαλάζι φοβερό ὥρ. 1

μ.ρ.

Ο Αναγνώστης Ζέλλης

8) Μηνιαίο ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ (1873 ἔκδ.): «..Ἐν Ἐκ τῶν ἀπίρον καταδίογ-
μῶν τῆς ἀρθροδέξου Ἑκκλησίας εἶναι τὸ ἔτης ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως Σουλτάν. Ἀλλού. Χαμίτ Χάν εἴηση τὰ προνόμια τῆς Ἑκκλησί-
ᾶς ἀγκαλιάς. Τοις σε μεγάλοις ἀρχιγιών νά ἀναγνωρίζουσι τὸν Χωτζάν καὶ ἔξαρ-
θοῦ νά λαμβανουσιν ἀδιαν δια παταν περιπράξιν καὶ πάμπολα ἀλλα ὅλεο-
ρια ἀτ: νά παραλίπω δια τοῦτο ὁ πατριαρχής της Κωνστ. κ. Διαμονίσιος
μη ὑποφέρον ταφθα διεταξε νά ἀσφαλίζουντει κεκλητει οὐδέ εἰς τὴν Τουρκία
ἔξουσια ὄπερ καὶ ἐγένετο. Ἐπιχε τότε νάναι Αρχιεπίσκοπος τῆς ἡμετέ-
ρας πατριός (Πρεβεζής) Κυρίος Ιωάκεμος οστις κατα διαταγήν Πατρι-
αρχου ἐποράλισεν τὰς Ἑκκλησίας τὴν 26ην Οκτωβρίου (1890) Τὴν ἐπομένην
ἡμέραν συγκαλεσας ὅλοις τους Χριστιανούς τὸν Αγ. Κωνστ. εἴρισοντες λο-
γιῶν τοσού συγκρητικού ὅπερ παντες εἴτε κράβυταν καὶ εξελθον τῆς Ἑ-
κκλησίας ἀνέθη ἐπι της ακούλοθον παρα παντον τὸν πολιτον γρίνες τὸν πρ-
πεμψαν μεχρι Νικοπόλεως. Σηρο κραυγαζοντες τὴν Ελάσα. Θρυσκην τὴν
Ριώσταν λεγοντες κατει τ. Οθωμανή, και με σια τουτα ωδις τὸν Τουρ-
κον επορήσε να ἐποβλήγχα κατα τὸν χριστιανον ο δε Ἀρχιερευς ἐπιγενε
εἰς τὴν Μονήν τὸν Αγ. Αποστόλου συνοδευομεν ο ἐκ τηνα ἀνδρον παιδον οπ-
λησμενον και ἀρθον τοῦ διακονου και κλιτιρος οπλισμενου μετα σπλα γή-
μενα. Τοις δε παιδας τους μεταρθον συνελαβον και τους Χαραλάμπου Τολή-
αν, Κανήνον λουκας κτι. Σπυρίδων λουκας, Χριστον Λουκα, Θλαχο Μπακου
κο και Άλεξις Ντουντες και τους ἀπεπτειλαν δεσμιους Κοινολην. Αφεθη
σαν δε τηρο του Σουλτανου. ἡνεοχθεταν ε εκληροι την Δευτεραν ημεραν
τὸν Χριστουγεννον ἀλλοντος του Αρχιερεος οστις ἐμηνε μεχρι τοτε εἰς τὴν
Μονήν τὸν Αγ. Αποστόλου. Εγινε δε τοῦτο το 1890.
Ἐν Πρεβεζῃ 26 Δεκεμβρ. 1890 Τὴν ἀρθην ημέρα τηνεαν ε εκληροι

(Υπουργος ΣΤΡ. Δ.Τσακαρδίκης.

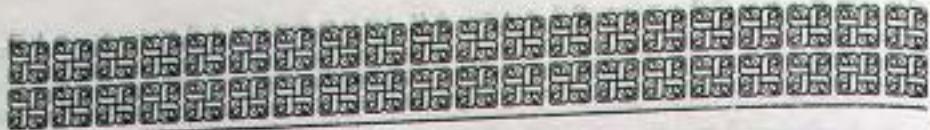
9) Μηνιαίο ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ (ἔκδ.1875;) « 1798 Οκτωβρίου 12 ημέρα
Τρίτη ἐκμετισε τὴν Πρεβεζα ὁ Αλής ἀπὸ τοὺς Φραντζέζους». Ἀλλοῦ:
Κατα τὸ ἔτος 1890 8ηρου 25 ημέραν Πέμπτην διρα 5 ἐγένετο ὑπό του Ἀρ-
χιερέως Ιωάκεμοι εν τῷ Ν. τοῦ Αγ. Χαραλάμπους παράκλησις και ἐπειτα
ζέσωντη και λόγος ὑπ' αὐτοῦ συμβουλεύοντος τοὺς Χριστιανούς να ἔχω

σι δμονοιαν και διατάσσοντος να ἀσφαλισθων αἱ ἵκανηπαι δηλαδή να μὴ
λειτουργουνται τὴ διαταγὴ του Πατριαρχείου ὅπερ και ἐγινε. Πιο κάτω
συνεχίζει: «Τὴν 26ην 8ηροι 1890 ἡμέραν Ηρακτεύη ὥραν διη
θε ὁ αὐτὸς Ἀρχιερέας εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Αγίου Κωνσταντίου και ἐξερώντες λό-
γουν συγκινητικόν δι ὃ πάντες ἐκλαυταν. Μετὰ δὲ τὸν λόγον ἴππευτε και
ἐπορευεται εἰς την μονήν Λιθαρίου. Κεθόλου τὸ διάστημα ἀπὸ τὸ Ναὸν ήταν
τὰ λεγόμενα δυσ διδέρφια. ἥρολουθετο ὑπὸ λαοῦ μετα ζητοκραυγῶν και τη-
ροβολισμῶν».

(Υπουργος): Χ. Σωτηρίης

1) Πρόβλ. ΟΔΥΣΣ. ΜΠΕΤΣΟΥ: «ΛΕΛΟΒΑ (τὸ σημερινὸν Θεσπρωτικόν) και ἡ
κατια ΛΑΚΚΑ ΣΟΥΛΙ», τόμ. A: Πρεβεζα 1975.

2) Εἶναι γνωστό ὅτι ὁ αἰματοτός Επίσκοπος ήταν διπ τὸ πρῶτα θύμα τοῦ
δαυγγείου Πυρετοῦ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΠΡΕΒΕΖΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ Α.Π. ΒΙΤΑΛΗ

'Αρχιμανδρίτου

Πρεσβυτερού πάντος Ιεροκήρυκος

Ι. Μ. Νικοπόλεως - Πρεβέζης

Γι' αύτο και έστειλαν τις παρακάτω δυο δέξιοστου δαστες έπιστολές, την πρώτη με σύμφωνη γνώμη άσφαλώς τού μητροπολίτη Σεραφείου, όν και δέν την ύπτιο γράφει ο ίδιος, «πρός τὸν φιλογενέστατον κ. Κων/νου Ζάππαν», και την άλλη, με τά 19 μηνο, με υπόδειξη πιθανώς τού μητροπολίτη Νικοπόλεως Αμβροσίου, πού ο πήρε ο πρώτος Ιεράρχης τῆς Μητροπόλεως τῆς έπαρχιας αὐτῆς, ή οποία επανεπιστήμε με άποφαση τού Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Μέ τις έπιστολές αυτές έπιδικαν νά πάρουν οίκονομική ένταχση γιά τά σχολεῖα τῆς Πρεβέζης.

Τά γράμματα αυτά, άνεβοντας ώς σήμερα, βρίσκονται στό Β' Κάδικα τῆς Μητροπόλεως μας. «Έχουν άξιολογη ιστορική σημασία, γιατί παρουσιάζουν άναγλυφη εικόνα τῆς έκπαιδευτικής κινήσεως στήν Πρέβεζα στήν έποχή αυτή. Νομίζουμε ότι η δημοσίευσή τους θα ξεμπρετήσει τόν ιστορικό τού μέλλοντος, πού, θα γράψει έμπερευστικά κιά γιά τήν πατέσια στήν Πρέβεζα και στήν Ήπειρο γενικά».

«Ἄς τις δούμε λοιπόν».

«Πρός τὸν φιλογενέστατον κ. Κωνσταντίνον Ζάππαν

Εἰς Βουκουρέστιον

Ἐν Πρεβέζῃ τὴν 15)27 Φεβρουαρίου 1880

Άξιόπιμε Κύριε!

«Η ἀπανταχοῦ τῆς Ἐλλάδος καὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ κόσμου διαδίδομένη ἄπαξιας περιφερής φήμη τοῦ ἐνδόξου διάμοστος τῆς αἰωνίας δικαιοποιῆς οὗμπος ἔξαδέλφου ὑμῶν ἀσιδίμου Εὐαγγέλου Ζάππα, καὶ ὑμῶν αὐτῶν, τῶν κλεινῶν κληρονόμων τῆς δικρας αὐτοῦ φιλογενεῖστε» καὶ τέν λοιπῶν ἀξιεπίστων ἀρετῶν, ἐνθαρρύνει ἡμῶν τοὺς πολῖτας Πρεβέζης, ἀδελφούς ὑμῶν ἐν Χριστῷ καὶ διογενεῖς, νά προσθ θωμεν διά τῆς παρούσης μας ἐννήπον σας, ἵνα καθό τοιούτοις θαρρούντως ἀποσθησαμεν παρ' ὑμῶν ώς γένουν τῆς εὐνόμου Ήπειρου, καὶ ἀποτελεστῶν τῶν εἰργαστῶν καὶ εἰς αναγέννησιν αὐτῆς διαθέστως τοῦ ἀσιδίμου, ὑμῶν ἔξαδέλφου, τῆν φιλόθεαν συνδρομήν σας, ὑπέρ τῶν ἐν ἀπορίᾳ ὑπυκόλ θιασικέντων ἀποσθετικώς καποστημάτων τῆς φιλικῆς τῆς Πατρίδος μας.

«Η πατέρις ἡμῶν αὐτῇ Πρέβεζα παράλιος πόλις τῆς Ήπειρου παρέ τῇ ἐλεύθερᾳ Ἐλλάδι κειμένη κέκτηται μικρὸν τί κληροδότημα τού ἀσιδίμου ἡμῶν, πατρὸς του Αμφιστούσιου θεοφάνων καποτεθεμένων εἰς τὴν τύ. Μάρτζα Εθνικήν Τράπεζαν, τοῦ ὄντοιο τό εἰσιθῆμα ἀνέρχεται νῦν ἐπτάριως εἰς ἑκατόν ώς Ἐγγιστα ἀγγλικά καὶ λίρας, πρός δέ μικρὸν τί ὅλα κληροδότημα ἐκ τινῶν ἀποθηκῶν καὶ θεωρούντων ἀφιερωθέν, ὑπό τοῦ εὐσεβῶν ἀνδρογύνου Θεοδώρου καὶ Αικατερίνης Ταυτόση, πρό δίλιγων ἐπών οὐ εὐσεβείσ αποδεδικότων, ἀποφέρον ἐπτήνιος περί τὰς 50 τουρκικάς λίρας.

Διά τῶν δίλιγων εἰσιθῆμάτων τούτων μόλις, συντρούμον τὴν Ἐλληνικήν, Σχολήν καὶ τό διδασκαλεῖον σημιτινόμενον τῷ διάμοστι τοῦ δειμνήστου Θεοφάνους, θρυπού αὐτῶν, εἰς δι συρρέουσι πλέοντος τῶν 250 μαθητῶν, ίδια τῆς πατερίς κλάσεως.

«Ωστάπτως πρό χρόνων συνεποτήθη, Παρθενεγγαγείον» εἰς δι εκπατεύονται πλειαν τῶν 80 καραστῶν συντροφώμενον δι δίλιγων συνδρομῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φιλομούσαι καὶ εὐεσβῶν μιδρῶν, τῇ ἀναργειᾳ τοῦ ἀγαθοῦ πατριάτου Γεωργίου Κανεμίου Βέν, καὶ τῶν μικρῶν ἡμετέρων εἰσφορῶν. Οἱ πόροι δημος αὐτοὶ γλίσχροι καὶ ἐπομένων μάνταρκεις εἰς μισθοδοσίαιν τῶν διδασκάλων, περιθαλψιν, ἀπόρων μαθητῶν μάκρος ἀνιπταρκεις εἰς μισθοδοσίαιν τῶν διδασκάλων, περιθαλψιν, προμήθειαν τῶν διαγεγούσιων βιβλίων, καὶ μαθητηρῶν ὄρμώντων πρός τὴν παθείαν, προμήθειαν τῶν διαγεγούσιων βιβλίων, καὶ ἐπιτυχίαν, δώλων ἀνιπτοφεύκτων, διό τά τρια ταῦτα Κεποστήματα πρό καὶ χωλαινούσιν. Η πόλις δέ ἡμῶν εἰς μὴ πλεόντα καποκτάσσει διακείμενη 81 ρου χωλαινούσιν.

ο τας παρελθόντων και παρούσας νεαρούς, περιστάσεις, καθ' ίδης αδίκως, έσπερη, της πολλών ιδιαίτερων της άδυτων να δερμάτων τας σχήμαρας ταύτας ήμικης πληγής της, έσπειρνας ιδίουντες μή εύρισκουσα αλλαχόδου την ανακαύσιαν της έκ των ασφράτων ταύτων δεινών.

Ταύτων ένοπλοι, απηριζόμενοι, ώς έφημοι, εἰς τὸ μέγειος τῆς Ὑμετέρας φίλογος, νεαρούς και τοῦ πατριωτισμοῦ, ταλαντόμενοι καὶ ἀποτανθάδεμεν πρὸς υἱούς, ώς γόνου τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου και ἀληθῆ κληρονόμου τῶν ἀφετόν τοῦ μεγάλου τῆς, Ἑλλάδος και τῆς Ἐλληνικῆς Φύλης, Εὐεργέτου, Εὐαγγέλου Ζάππου παρακαλεῖντες, για ποιοι προσχρήση τὴν φιλόθεου συνδρομήν ποιεῖς εἰς ἑπταρωτικὴν ταύτην πάλιν, χερηγγάντες χρηματικὸν την πασὸν εἰς εὐζεύον τῶν ἐκπαιδευτικῶν αὐτῆς κατευθυμάτων, καθ' ὃν τρόπον ἔξτειναστε τὴν εὐφρεστικὴν ὑμῶν χειρανεις τῆς ἄλλως πάλεις τῆς τακτικᾶς και νεαρούς Ἡπείρου, αἵτινες δέ τε λειτουργούσαντα, διὰ παντὸς ἐπαρχίας τὸ ὑπέρδελμα, πρὸν Ὑμῶν ὄντα, και δριτοκατικῶς, σεβόμενοι τὴν ιεράν σκιάν τοῦ αιοδίμου ὑμ., ὃν ἔξαδέλφου.

Δέοντας διαφοράλλομεν, αἵστιμε μὲν τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου, διτὶ καὶ ἐκ τῶν ψυχῶν τῶν πιπτόντων ἐκ τῆς φιλοξένου τραπέζης ποιεῖ, θέλετε, ἐπισάψιλάστε οὐτοὶ ἔγκρινοι, τε εἰς συντήρησιν και εἰδούσιαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων μιᾶς παραδίαι πόλεως τῆς αρχαίας Ἡπείρου πεινῶσης τὰ καλά τῆς Ταπείνας, εποιέντες δεόποτε εὐγνάμνων ὑμῖν, και παρεκαλεῖντες μη δεχθῆτε τὸν ἴδιαζοντα πρὸς ὑμᾶς σεβαστόν, εἰς τὴν δικρανήν πατριωτικήν μας ἀγάπην διασεχευπάραμεθα, ταπεινοὶ ὑμῖν θεούσαντες,

Αθ. Αθανασιανῆς

Π. Λουράπούλου

Π. Μαρμάτης

Α. Στέφερης

Γ. Γιουάκας

Χρ. Αλγερινός

Γ. Γερογιάννης

Π. Τόλιας

Μ. Λεκλιώτης

Ν. Περδικάρης

ΙΑ. Ντόνης

Σ. Χαδάνης

Ἐπαραστάσθη αὕτη ἡ ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἱεράν ταύτην Μητρόπολην "Αρ-

της καὶ Πρεβέζης και ἐγκοίνεται δεβακύμενη τῆς γυναικείας τῶν διπλων βάσισαν ὑπογραφῶν τῶν τιμιωτάτων πρεσβύτερον τῆς κοινότητος ταύτης.

"Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 1ε' Φεβρουαρίου 1880 ἔτους

"Ο Αρχιερεικός Ἐπίτροπος

Γεώργιος Ἱεράρχης ο Οικούμενος,

"Ἐπικύρω τα τὸ γυναικεῖον τῆς δικτύων ὑπογραφῆς τοῦ Ἀρχιερεικοῦ Ἐπιτρόπου,

"Ἐν Πρεβέζῃ τῇ 15 Φεβρουαρίου 1880

"Ο Πρέσβυτος τῆς Ἐλάσσας

Δημ. Σαύνδας, 17)

B" — —

εἶράς τοὺς φιλογενιστάτους κ. Α. Πασπάτην, Ἀντιπρόσωπον και λοιποὺς συγκροτούντας τὴν ἐκπαιδευτικὴν και φιλονθρωπικὴν Ἀξιούματα,

"Ἐν Πασβέζῃ τῇ 13 Νοεμβρίου 1881

Φιλογενισταῖς Κύριοι!

"Ἄσμενοι ἔδειξάμεθα τὰς δύο πολυτίμους ὑμῶν ἁπαταλάς τὴν 13 Ἱανουαρίου και τὴν 31 Αὐγούστου τελευταῖσαν μηρολιγούμενην, δι' ὃν εὑρεστήθητε να ἀναγγείλητε ἡμῖν τὴν ὑπό τῆς πετρωτικὴν ὑμῶν ζεαρίαν συστηθεῖσαν αὐτῷ ἐκπαιδευτικήν Ἀδελφότητα ἐπὶ τοῦ Βείου ὄρηος «Ἀγαπάτε Λεύκηνος» ἐργασθησαμένην περιστίστας ὑπέρ τῆς διαπινέεων, και μαραύτως τῶν ἐτῶν, ταῖς ἐπωρίαις τοῦ θέωντος κράτερες δέδελτων ἥμην ὃς και ὅτι ἐκεργείται τοῦ θείου ἑκίνου ρητῶν θεραπεύων πρέσβειτε εἰς τὸ δυτικὸν γεγένετο τούτῳ Εργοῦ συστήσαστες φωτοβόλα εἰν τοῖς δι Μακεδονίᾳ, Θράκῃ και Ἀιγαίον Ρωμαϊκής, διποτελεῖστες βιβλία, και διαπήσαντες χρηματικές εὐθείες εἰς τὰς ἱερᾶς δραγενεῖς κοινότητας, και τέλος διανείμεστες ἐν αὐτῷ τούτῳ ὑπέρ ἐπιστολοχελίας τ. λίρας, τινα δρυπταὶς τοῦ ἐπαπειλουμένου γκαστοῦ κινδύνου.

"Η πρόδης Ὑμῶν αὕτη, ἀβίστημοι Κύριοι, εἶναι ἀξιαί ποντίς ἑπαίνου, και αὖτις ἰσχυρούν ἔχομεν λόγου ὑπέρ τούτην ἐγκαριόσαμεν" καθόστων και τοῦ διδίου ἐπέκεινα οι σπείροιτες ἐπ' εἰλογίσιαν θέλετε θερίας τούς ἀγλαούς καρπούς τῶν ἀτράπων ὑμῶν πόλεων μηδ' αἴτοι τοῦ ὅπου τῆς διαπινέας εστι φερδάμενοι δια τοῦ τὸ Κέντρον τῆς πατριδού πολιτικορροπου ἀνατέξῃ εἰς ὑπός, θαυμασίος ἐπισκοπής ζωὶ τοὺς ἐπικοινωνίους λαούς, και εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν σπρίζουν τοὺς ἀπανταχοῦ

αδεδφούς μας.

Τόθεσσον ταῦτα πάρ της φιλογενείας έκαπετο παναχού, και δέν λέπτον
διαβερμάπον και την ένδιστον της έθνικής εὐθείας έραστην, πολὺ μᾶλλον τός
άγνως καρδίας πεφυτισμένων σινδρων, οὐδὲ ὑμεῖς ὑπάρχετε, ἀξιόπιστοι Κύριοι.

Αὐτό τόθεσσον ιερόν πάρ θερμάνει και τούς προσφιλεῖς τούτους τής ενων.
δρου "Ηπείρου λαούς, ἀλλ' ἵνα καὶ λίγων διεξαρτήσου τής θελήσεώς μας αὐτεβλήθη
εἴτι δια ταύτων ή προσπίθει; οἱ μὲν πιρός συλλογήν εἰσφοράν ὑπέρ τοῦ πατρὸς, ὡρῶν
προσπολιού τούτου 'Εθνωφύλούς σκοπού, ὡς ἀπό καρδίας ἄλλως ἐφέμεθι,
νῦν δέ διεκπεδασθέτων ἡπατούν τέντον λυτρῷν ταύτων· νεφῶν ἀνελάδαμεν τάς δε.
αὐτῆσις μας πρός τοὺς ἐν αὐτῷ προσφιλεῖς ήμων πατριώτας, η ἔνδεια τούτων αὖτα
ἐπέδροια συμφορῶν ἀνοσίων δὲν ἀστεφάνωστο πραστικόν τως τής θερμάς ήμων πασ.
θέσεις. "Οθον μάνον συνελεῖσθετα ήταν τό πρακτικός 1882 μετέξτιος ἀφγυρά ἔξηκον.
ταῦτα δέ πάρ. 62 κατά τὸν Ἑγκλεστον κατέλαγον τῶν διοικέτων ἐκέστουτῶν συνδρομῆτ
τῶν, ὅποια πάμπομεν διά τὴς εὐκαρίστας ταύτης ὑμῶν τινος χρηματόδεμα καπά τὸ ἔσω
κλεστον φαστικόν, και παρακαλούμε νό δεχθῆτε αυτά ὡς αὐτελές χαρήγυμα εἰς
τὸν φιλολογικὸν ὕμων καθενάν, ὅπει εδίδοντο ταῦτα λαπτό τῆς πτωχῆς χρίσις τοῦ
Ιεροῦ Εὐαγγελίου.

"Ἐγομεν καὶ ἄλλο, φιλογενέστατο, Κύριοι, πανεύπειροι κέντροι, τὴν Θεοφάνειον
Σχολήν, Δημοτικὸν Σχολεῖο και Παρθενογενεῖον, συντηρούμενα διέ τοι γλισχρῶν εἰσο
δημάπον, δηλαδή δι τοὺς μικροὺς κιληροδοτήματος ἐν τῇ έθνικῇ τῆς Μόσχας Τραπέ
ζῃ, τοῦ διαδίκου αὐτῆς Ιερούτοι 'Αιαστάσιου Θεοφάνειού' ἐκ συνεισφορῶν ὑμῶν τε
και τῶν ἡμετέρων πατριώτῶν, και τῶν ἀποτύμοιο 'Ιερού Ναοῦ' Ἀλλ' αὐτεπαρκῶν τοῦ
τοῦ δικαίου, καταβάλλομεν ἐκδιστοτε ἐνδιλεγχεῖς προσταθεῖσις εἰς συντήρησιν των,
και τούτου δικαίου δέ μητρέσι τόσου γόνημος αι προσπόθετο ήμων εἰς γενναιον εἰσ.
φορέων πρός τὸν λιαν φιλογενῆ ὑμῶν σκοπόν, εφεγή δέ αὐδαμῶς πανισόμεθα ἐνερ.
γοῦντες δοσιν ἔχεστιν προθυμότατα ὑπέρ αὐτοῦ, κατά τὸ πατριωτικὸν ήμων καθῆ.
κον.

Δεχθήσομεν' αὖτις μας Κύριοι τό ἀναλοιώτων τοῦ πόλεος ὑμᾶς σε.
βοσμού και διαφεράστης ήμων ὑπολήψινεις μετί' ἀν διατελούμενον.
παπεμότατο, ήμων θεράποντες.

'Αθανάσιος, 'Αθανασιάδης
Κωνσταντίνος Χ. Μαρμαράς
Δημοσθένης Γεραγόνης
'Ιακώνης Δ. Παγούρης (18)

Τὸ δέπτερα γράμμας, διπος εἶναι φανερό, γράφητος διπό δόλη αἵτια. Παπδας και
αὐτὸ σχετίζεται μέ τό φλέγον θέμα τῆς πανδείας και φανερόνει πολὺ καθαρά τό
πηγαδια πατριωτικά αισθήματα και τή φιλότιμη διάθεση τῶν διαδητῶν δημογερόν
των τής Πρεβέζης νό συντρέγουν και νό ὑπηρετοῦν μέ τού πάθος φιλεπιδημι.
κούς και έθνικούς σκοπούς, μηγιος πραγματικά ἐπιδιώξεις. Γι' αὐτό και, παρά τίς
οικονομικές δυσκολίες και ἐλλείψεις τῶν σχολείων τής Πρεβέζης, δισευσταν και τί
σχυλοταν, μέ συνεισφορές, τό παραπάνω ἔργο τής 'Εκπαιδευτικής 'Αδελφότητας.
"Εμμεσα διμως στήν τελευταία παρέγραφο, πολὺ διαφέρεται στά σχολεία τής Πρε.
βέζης, και μάλιστα μέ τή φράση «ιύλλη» αὐτεπαρκών τούτων (τῶν οικονομικῶν πό.
ρων) δικιαν καταβάλλομεν ἀκάστοτε ἐνδιλεγχεῖς προπτεμείας εἰς συντήρησιν των,
"ηπούν, κατά κάποιο τρόπο, τή συνδρομή, γι' τήν τύχησην τῶν σχολείων τής πό.
λεως Πρεβέζης, πολύ φυτολαύν, και τής ίδιας τής φιλεπιδημιοτήτης και φιλεπιδημι.
τικής 'Αδελφότητας, ή διποια κάρη; ἔρασους γιά τό σκοπό αὐτό.

Πάντως στά παρεπάνω ὥραια και χαρακτηριστικά γράμματα δέν διχούμε και
μά εἰδηση δι δόθηκε διπάντηηη, δι διπάζωμη διπατηκότηηη μέ τήν
παρεχή, διπτω και συμβολικής, ἐνισχύσιως, νίσως δέν διδαστεν αὖν πραρισμό της
"Ισως έφθασσεν, ἀλλά έθωτίαις ἀλλων ὑποχρέωσεν η Εισιτηρη νό στάθηκε εφανή
δικόντος ἐν τή έρμια. 'Από τό παραπάνω διμως πρακτικό, 14 Ιουνίου 1882, διέ
πουμε πώς τή 'Εκκλησιαστική Δημογεροφοτία Πρεβέζης, ἴστη τήν προεδρία τοῦ μη.
πρεπολιτη 'Αιμιροσίου, συσκέπτεται και ἀποφασίζει γιά τήν διπάσθηση τῶν χρεῶν
τοῦ Παρθενογενεῖον και γιά τήν διπημετάποιη τῶν δισφάρων οικονομικῶν και ἀ.
λλων διυχερεύον τοῦ Ιερούτοις αὐτοῦ, ἀλλά και τῶν ἀλλων σχολείων τής Πρε.
βέζης, διποια ἀπό ὅλη τηγή γιαρίζουμε.

«Σήμερον τήν 14ην Ιουνίου τοῦ 1882 σωτηρίου ἔτους συνελθόντας ὑπό τήν
προεδρείαν ἐν τή 1. Μητροπολίτου ήμων κ. 'Αιμιροσίου, οι διποφανάμενοι Δημο.
γέροντες και 'Ἐπιτρόποι, τοῦ ἐν τή πόλει ήμων Παρθενογενεῖον, και λαβόντες ὑπ'
διψιν τήν τε ήθικήν και ὄλικήν καπάστασιν τής τῶν θηλέων τής πόλεως ήμων τού.
της Σχολῆς ἐπί τοῦ τέλει τοῦ νό ἐπενέγκαμεν τάς δυνάτας εἰς τό μελλον ἐπ, αὐ.
τής βελτιώσεις, καθάψωμεν δέ και τό ὑφιστάμενον αὐτής χρέος μέχρι τοῦ τέλους
τοῦ Σχολικοῦ τούτου ἔτους, και σκεψάστες διριμάς ποάπου δοσιν ἀφαρά τό ὄλικον
αὐτής μέρος, ἐνεκρίναμεν και ἀποφασίσαμεν διά τε τήν διπάσθησιν τοῦ χρέους, και
τήν διασφάλισιν τής ἐπιτροπίας και διπάστως διατάνης διά τό μελλον σχολικόν ἔτους.

Ιου. Νά εισπράτωνται τοπικῶς ὑπό τής διασμένης ἐποχής ήτοι ὑπό τής πρέ.
της προπεχούς Ηερίου τά κατά τό πρακτικό τό ἐν τούς Κάδην τής 1. Μητροπό.
της Βιβλ. Β', σελ. 59 δισα ἀπεραστισθηρον παρά τής Κοινότητος νό εισπράτων
λαος. Βιβλ. Β', σελ. 59 δισα ἀπεραστισθηρον παρά τής Κοινότητος νό εισπράτων

«οι παρ' έκαστης Εκκλησίας έτησιοι σάς δυναμειοδόθης φείνονται ήπια το ειρημένω πρακτικόνδις καὶ τὸ διηρισμένα ἵνα πληρόνωντι έτησιος παρ' έκαστης Μονής, πληροθόδος τὸ ἀμέσου τοῦ έτησιον τοῦ τρέχοντος Σχολικού ἔτους νήσι, πληροθόδος τὸ ἀμέσου τοῦ έτησιον τοῦ τρέχοντος Σχολικού ἔτους τοῦ ἀπό 1 'Οκτωβρίου ἀρχαγένου 'Ἐν περιπέτειαι δέ καθ' ἡν θέλει διαστροφῆσαι έπιτροπὴ τῆς Εκκλησίας ἢ Μονῆς εἰς τὴν μη ἀπότολο; τῶν ἑπτασιών τῇ αυματράξει θέλει νά λαμβάνονται παρὰ τῆς Ιερᾶς Μητροπόλεως τὰ ἀπαστόρεμα δραστήρας μέτρα.

3ον, Εἰς τὸ παρόν τούτο θέλει προστίθεσθαι διά τὴν ἑπτασίαν διαπάντη δι έπιτροπήν τοῦ διανού εἰς διάφορα ἀπομα τὸ τὰ Συναλλαγμάτων τοῦ ἀποθεσθείν Κεφάλ. τῆς Σχολῆς, ἀποφεύγοντας δῆλο λίρος ὅθεν 15 καὶ 40)40.

3ον "Ἐποδή καὶ μετά τὰ ποσά ταῦτα κατὰ τὸν γενέμενον πρακτικούς; σιδόν τῆς ἑπτασίας διαπάντη τῆς Σχολῆς παρουσιάζεται καὶ πάλιν Θλεύμα, τὸ Θλεύμα τοῦ θέλει; συμπληρωθεῖς δὲ τινδρομῆς τῶν αὐτορροτέρων γονέων τῶν μαθητριῶν ἑπτασίας ἀριζούσης. Διά μὲν τὴν πρότην τάξιν δι' ἐκείστον καράστον μετέπιτια δραγυρά δύο ἑπτασίας. Διά δὲ τὴν δευτέραν δι' ἐκείστον καράστος μετέπιτια δραγυρά δύο ἑπτασίας.

4ον, "Αν καὶ μετά τὰ ποσά ταῦτα θέλει παρουσιάζεσθαι; Θλεύμα εἰς τὰς τακτικές καὶ ἀστάκους διαπάντη τῆς Σχολῆς, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω πραγματικήν εἰς τὰς ἐκείνας καὶ ἀποφεύγοσσαντα τὰ κατόπιν τὸ προπαγαμένον πρακτικόν μέχρι τοῦ Λήγοντος Σχολικού ἔτους καθιστεράμενα παρὰ τῶν Εκκλησιῶν, Μονῶν καὶ ἀπόμενων σχηματισμῶν ἀποθέμη. Κεφάλ. τῆς Σχολῆς εἴτε δι' ἀμέσου πληρωμῆς τῶν διελόντων αὐτά εἴτε διά συναλλαγμάτων ταῦτα δε δι έπιτροπής τόκος μόνον νά συμπληροῖ τὸ τυχόν παροντοσθητόμονον θλεύμα.

Κεφάλ. B'

"Οσον δι' ἀφορᾶ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Σχολῆς διοργάνωσιν διεκρίνομεν καὶ διεπιστολούμεν τὰ εἶπες. 1ον. Πρός τὴν ὑπαρχούση Διδασκαλίση, τῆς διπολίας δι μισθίς ὀμισθή εἰς Μετ'. ἀργ. ἀρθ. 18 κατό μήνα θέλει προσληρθῆ ἀπό τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀρδαμένου Σχ. ἔτους καὶ δευτέρα κατόλληνος διοθέσις αὐτῆς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν λοιπὴν εὐτάξιαν τῆς Σχολῆς ταῦτης δι διμισθίς ὀμισθή τὸ πολὺ εἰς μετέπιτια δικτό κατό μήνη. Τὸ καθ' δῆλα δὲ τὰ ἄλλα θέλει διεισθύνεσθαι ἡ Σχολή σύμφωνα μὲ τὸν προσπάρχοντα αὐτῆς κανονισμού μέχρι διαθεωρήσεως αὐτῶν προσεύδουν αὐστηρῶς καὶ τοῦ δρήμου τοῦ κανονισμού αὐτοῦ τοῦ μη ἐπιτρέποντος διαμένεν καὶ εἰσήρχετο αδέντα ἐν τῇ Σχολῇ σύτε κάκτα αὐτές ήμέρα διενύγκαταις καὶ ἀδειας τῆς Επιτροπῆς.

Ταῦτα διεκρίνομεν καὶ διοφεύγοσσαν διά τοῦ παροντος πρακτικού, ὑποστημενού.

Π. Μ. Λαυράποιλος

'Αθ. 'Αθανασιάδης
Π. Μαρμάτης
Δ. Γρογγίωνης
'Αλέξις Χ. Ντόνης
'Αναγνώστης Σάλος

Ο Νικοπόλεως ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ βεβαοι. 19)

Βέβαια οι προσπάθειες συνεχίστηκαν καὶ τὸ διπτελέοντα υπήρξε καλό καὶ ἀφέμινο. Τά σχάλεια τῆς Πρεδεξίης, παρά εἰς πολλές διασκολίες, συνέχισαν νά λειτουργούν διά τὴν ἀπελαύνωση καὶ αὐτῆς τῆς ἡπειρωτικῆς περιοχῆς (21 Οκτωβρίου 1912). Από τότε, ουχιστιγά, η διεισθύντοι προσπάθειες τῆς Εκκλησίας διερχόμενες στὴν ἐπίσημη διάλογη προσπάθεια τοῦ ἀρμόδιου Υπουργίου τῆς Εθνικῆς Πολεοίστης τῆς Ελλάδος.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

17. Όπου παραπάνω, « Ητ 'Εστιας Ετ. 10', 1970), σ.35.
18. "Όπου παραπάνω, σ. 225.2 7.
19. Όπου παραπάνω, σ. 243.245.

ΤΟΠΟΛΑΛΙΑ

Σπ. Δήμα

Άνοιγεται ή στήλη τάσσης «τοπολαλιά». Θά παρελάσουν σ' αυτή λέξεις και φράσεις ιδιόμορφες του τόπου μας. Που αποτέλεσταν ιδιωματικό γλωτσικό μέσο εκφραστής και συνεννόησης. «Η πώς και σήμερα άκομα μπορεί (σπαρδικά) ν' άκουγονται».

Είναι γνωστό πώς ούτον τόπο μας ένα γλωτσικό ίδιωμα ήταν έντονο, κυρίως ότι τόν τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο. Ήσου συνίστατο: Είτε σέ συνεχές σχεδόν κύριμο λέξεων: «κάτσ' κάτι» (κάθησε κάτω). Είτε σέ παρεισαγωγή, ξενόφρετων λέξεων (έντεκαν, τούρκικων κλπ.) «μπονόρα» (πρωι) «παζάρη» (άγορά). Είτε σέ παραρθορές και άλλες άλλοισιτες γνωστών έλληνικών λέξεων. «Όμως τά παραπάνω, άς μή νομισθεί, διτι άποτελούσταν τόν κανόνα. «Η διτι κυριαρχούσαν ή παραμέριζαν τόν γυνήσια έλληνισμα πρεπή εκφραστικό μας λόγο. «Άπεναντιας, άποτελούσαν σπαραδική έξαιρεση».

«Άν, λουπόν, θ' άσχοληθεί ή στήλη, τάσση, είναι γιά τήν περισυλλογή τῶν έξαιρέσεων. Και κυριως γύρω στις λέξεις έκεινες, που είχαν ή έξακολουθούν κάνουν μιά πιό μόνη προσλαλιά. Και πώς ή προέλευση και έτυμολογία τους, άπό τριάντη άτενση, δέν είναι πολύ εύκολη».

Έπομενο είναι πώς ή στήλη τάσση δέν μονοπωλείται από μένα. «Απλώς συντυρείται. Άνήκει στους πολλούς, που θά θελήσουν νά τήν πλουτίσουν. Κι άνήκει στους λίγους (είδικούς), που θά θελήσουν νά «έπικυρωγήσουν».

Άναρερα παραπάνω τό τελευταίο πόλεμο. Πράγματι, θυστέρα από τους τους, είτε γιά λόγους πυκνής τῶν άτομων έπικιονωνίας (πολλαπλά τά συγκοινωνιακά μέσα) είτε γιά λόγους άνυψωσης του πνευματικού και βιοτικού γενικά έπιπέδου των, άρχισε (κι έξακολουθεί) ν' ζυχτύστεται ένας κάποιος ίνιας πανελλήνα γλωτσικός λόγος, που δέν είναι: διαφορετικός από δ.τι λέ-

με «άστικη δημοτική». Και μέ τή γλωτσική τάσση, έχειστι, — ίνας έπομενο — παριμερίζονται σιγά -σιγά γλωτσικά ίδιωματα, ... γιαν άλλωτε έντονη παρουσία.

Μιά λίξη, (άπό τα ίδιωματα του τόπου μας) είναι: «άκορημάττα» γ. ή κουρμάζομαι (άκουσα, ακύω). Μί κυριολεξία: έστικα άρτι - χρυφάκουσαή έστικα άρτι - χρυφάκουν.

«Άπο πώ νά παράγεται ή λίξη; Έδιο καλείται είδικος γλωσσολόγος, φιλόλογος, έλληνιστής, νά δίνει την, πράς καταχώριστη, έξηγην,

Μιά άλλη λίξη (από τις έξαιρέσεις) είναι: «λάρων» (πάλι μή μιλάς μέ κύστηρη έπιταγή). «Άπο πώ νά προσέχεται κι η λίξη αυτή;

«Άς πάμε τώρα έναπερίπατο στο λιμάνι μας. Έκει, ωτά τήν ποδοσέτη, πλοιού, θά ακούσουμε τή φράση: «κάτσα απ' τή δύκιο στή μπιντα». Μάς ξενίζει ή φράση. Ακριβώς γιατί οι λέξεις έχουν ζενική προέλευση. Σημαίνει (τράβα και) πρόσδεσε όπό το μάτι (τήν τρύπα δε), που δημινει τό πυρετό σχοινού ή ή χοντρή τριχιά) στό σίδηρο πρόσδεσης (πού είναι μπιγγένα στήν έκρη τής παραλίας).

Και άρού θριτάρμοντε «έπι τού πλοίου, ποιός θά μάς πει από που προέρχεται ή λίξη αυτίνα» (και μάίνα γλυκά); Τό διτι είναι: αντίθετο του «διρα» είναι γνωστό. Τό μή, γνωστό είναι ή προέλευση, τής λίξης αυτίνα».

Σπύρος Δήμας

(Συνέχεια τοῦ προηγούμενου)

2. Η ἑξέγερση τῶν χωριῶν τῆς κάτω Λάκκας Σουλιοῦ κοι οἱ πολεμικὲς συγκρούσεις Τούρκων καὶ ἐπαναστατῶν γιὰ τὴν κατοχὴν τῶν Λελόδων.

Οδ. Μπέτσου

Γιὰ τὸ θέμα τοῦτο πολλοὶ ιστορικοὶ γράφουν, ἀπό δὲ τά γρατρόμετνά τους ἀποδεικνύεται ὅτι ὑπάρχουν πολλὲς παραλείψεις καὶ ἀνακρίβειες, κυρίως γιὰ τὸ πότε καὶ πῶς ξεσηκώθηκαν τὰ χωριὰ τῆς Λ.Σ. καὶ γιὰ τὸ πότε, ποιές καὶ πότε ἔγιναν μάχες μέσα στὸ μεγαλύτερο χωριό αὐτῆς Λέλοβος (τῷρα Θεοπρωτικό). Ἐπίσης μεγάλη σύγχυση ὑπάρχει καὶ γιὰ τὸ ποιὸν ὑπῆρξεν οἱ πρωταγωνιστές στὶς μάχες ἔκεινες. Σχετικά γράφουν οἱ παρακάτω ιστορικοὶ τά ἔξης:

1. - Περραιβὸς Χριστ. (Ἀπομνημονεύματα πολεμικά): Οἱ Σουλιώτες, ἀρσοῦ ἀνακατέλαβαν τὸ χωριό τους Σούλι καὶ ἔγιναν συγκυρίασχοι μὲ τὸν Μοῦρο Τσάλη τοῦ φρουρίου τῆς Κιάφας... μετά δύο (δέ) ἡμερῶν ἀνάπτουσιν καὶ δοξολογίαν πρὸς τὸν Θεόν, ἔξηλθον τοῦ φρουρίου καὶ ἐπερχονταις ἀποβάλλοντες τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἀπὸ δῆλα τὰ βασιλικὰ χωριά εἰς διάστημα πὲντε μηνῶν ἥλευθέρωσαν καὶ τῆς μέσα καὶ τῆς ἔξω λαγομένης Λακκιᾶς (ἀντὶ Λάκκας) τὰ χωριά, ὡς ρηθῆσται περαιτέρω τὸ δὲ φιλένθρωπον φέροιμὸν τῶν πρὸς τοὺς γειτόνους συνεστέλεσε τὸσον, ὅστε ὑπερεύθυνον καὶ αὐτοῖς νὰ δηλισθῶσι κατά τῶν βασιλικῶν στρατεύματων. Στὴ συνέχεια γράφει διετὸ Ισμαήλ πασᾶς... ἐπεμψεν ἀμετωπὲς κέντε χιλιάδες στράτευμα ὅπ' ὄδηγίαν ἐνὸς ὅμινον του πασᾶ, καὶ ἄλλας δύο ἀκόμη ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ Σουλεμάν Πασᾶ, δὲ τούτων δέ πρῶτος ἐστρατεύεσσεν εἰς Δερβίζιαν..., δέ δεύτερος εἰς Λέλοβα, χωρίον καὶ αὐτό ἀπέχον ἐνέτε δῶρας· ἔβαλε προσέτι ὁ πρῶτος καὶ φρουράς εἰς τὰ χωριά Μπογόρισσαν, Τόπιστι καὶ Λύπταν. Δέν εὐχριστήθη δέ δὲ Ισμαήλ πασᾶς μόνον εἰς τὴν ἀποστολὴν τῶν 7 χιλ. στρατευμάτων, ἀλλ' ἐμεταχειρίσθη καὶ τὸ Ιερατεῖον, πρὸς καταδρομὴν τῶν Σουλιωτῶν, πέμψας, μέ εισανήν ποσότητα χρημάτων, τὸ μητροπολίτην τῆς Αρτας κύριον Πορφύριον, διὰ ναυσιπλοῦ καὶ διωροδοκήσῃ τοὺς κατοίκους τῶν πέριξ τοῦ Σουλιοῦ χω-

ρῶν, ὅστα νὰ μὴ διδωσιν τὴν παρομικρὰν ἀκρότατιν εἰς τοὺς λόγους τῶν Σουλιωτῶν, ὃντων ὑπὸ ὄργὴν βασιλικήν, καθὼς καὶ ὁ Ἀλῆ πασᾶς, καὶ νὰ προσέξωσι νὰ μήν πέσουν εἰς τὴν ἔκεινων κατηγορίαν. Ἔδραμνον οἱ Σουλιῶται νὰ συλλάβωσιν τὸν Πορφύριον. Εἶδοποιηθεὶς διμας οὗτος κρυφίος ἔφυγε διὰ νυκτὸς ἐντρομός εἰς Ἰωάννινα· πληροφορηθέντες διμας (δέ) τὴν ἀποστολὴν τῶν στρατευμάτων καὶ κυρίευσιν τῶν ρηθέντων χωρίον, ἐκστράτευσαν κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἐποιιόρκεσταν, ἀσήσαντες ἐκεύθερον μὲν τὸν εἰς τὰ Λέλοβα πασᾶν. Στὴ συνέχεια γράφει, ἀρχές Μαΐου (1821) τοῦ ἐπετέθησαν μετὰ τῶν συμμάχων τοὺς τουρκαλβανῶν τοῦ "Ἄγο Μουχούρδαρη καὶ Ταχήρ Αμπάζη. Γιὰ τὴν γενομένη μάχη γράφει δὲ Χρ. Περούβης: «Φθάσαντα (τὴν 2 Μαΐου 1821), λοιπόν, τὰ στρατεύματα εἰς τὰ Λέλοβα ἐποιιόρκησαν τὸν Σουλεμάν Πασᾶ. Ἅ ὅποιος, διὰ τῆς στενῆς πολιορκίας καὶ ἀνδρείας προσβολῆς, ἐβιάσθη μετά δώδεκα ἡμερῶν ἀνθίστασιν, νὰ ζητήσῃ συνθήκην, τῆς οποίας καὶ ἡξιώθη, ἀφεὶς εἰς τοὺς νικητάς διὰ τὰς τροφάς, πολεμοφόδια, ζῆρα φορτηγά καὶ πάσαν ἀποσκευήν. Ήταν δὲ παραπάνω πασᾶς ἀνατολίτης, οἱ δὲ ἀνατολίτες φημίζονταν γιὰ τὴν βαρβαρότητα.

2. - Δ. Κουτσονίκας (Γενικὴ Ιστορία Ἑλληνικῆς Ἐπαν.) σειρ., ἑκδ. 1863): «Μετὰ τὴν μάχην ταύτην εἰς Τσερίτσαν ἐναντίον τῶν 1.500 τζάμηδων (ἔγινε γράφει ἀρχές Ιουνίου 1821) συνέβη ἄλλη σημαντικῶττη κατὰ τοῦ Μπεκίρ Τζογαδούρου καὶ δύο χιλιάδων Τσάμηδων, κατεγγυντων τὸ χωρίον Λέλοβα, μετὰ τῶν ὅποιων συνῆψαν μάχην παισματώδη οἱ Σουλιῶται, ἐνίκησαν αὐτούς καὶ τοὺς ἔδιωξαν ἀπὸ τὸ χωρίον καὶ τοὺς ἐκινητήγραψαν μέχρι τῆς Αρτῆς, ἐμειναν δέ εἰς τὸν τόπον διακρίσια πεπάντατα».

3. - Εδ. Πουκεβίλ (Ιστορία Ἑλληνικῆς Ἐπαν.) σειρ., μιφ. 1901): «Ἐν τῶν ἀποσπασμάτων αὐτῶν (τῶν Σουλιωτῶν), καταλαβάνων ἐξ ἀπροσπτου, κατετρόπωστ τῇ 15ῃ Μαΐου παρὰ τὸ Λέλοβον τὸν Ταχήρ Βέβηρην Παππούλην, γόνον τῆς εὐκλεοῦς οἰκογενείας, ἣτις τῷ 1770 κατηρήμωσε τὴν Πελοπόννησον ὁ ἀρχηγὸς οὗτος, διάδοχος τοῦ Γιουσούφ πασᾶ ἐν τῇ διοικήσει τῆς Κασσιόπης, μανιώδης ἐκ τῆς ἡττῆς του, ἀπατολιμήσας ἐνα μῆνα μετά τὸ πάθημα νὰ βαδίσῃ ἐκ νέου κατά τῆς Κάντζας, καὶ πάλιν ἡττήθη, συλληρθεὶς αἰγυπάλωτος μετὰ 300 ἀνδρῶν ἐπιζησάντων τῆς πανολεύθριας ἐκείνης. Τόν αἰγυπάλωτον Ταχήρ βέην ὀδήγησαν, μετά τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, εἰς Σούλι... ἐθε, ἀνακένοντες λύτρα, ἀνέθεσαν αὐτοῖς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν τῆς παρὰ τὸ Αχερούσιον Ελας παραλίας...»

Εἰς ἄλλο δὲ σημεῖον δὲ ἀνατέρω γράφει ὅτι τοὺς αἰχμαλωτισθέντες εἶχον παρθένεσι εἰς τὸ μοναστήρι τῆς Μπούντας ('Αγίας Παρασκευῆς) Καναλλακίου, διοῦ οἱ γυναικεῖς τῆς μονῆς τοὺς ἔζευκαν εἰς τὰ ἄροτρα, ἀντὶ τῶν βοδιῶν, καὶ δργαναχ τὰ γωράφια τῆς.

4. - Τελέυτη. Φιλήμων (Δοκίμιον 'Ιστορικὸν, τόμ. Α') Γράφει δὲ δύο πασάδες ἀρχικά στάλθηκαν γιά νὰ χτυπήσουν τοὺς Σουλιώτες, ποὺ εἶχαν ξεσηκώσει τὰ γωράφια τῆς Λάκκας Σουλίου (ἄνω καὶ κάτω). 'Ο ἕνας πασάς, ὀνόματι Ισμαήλ Πλιάσχης, ἐφτάσεις ἀπό τὰ Γιάννινα στὰ Δερβίζιανα καὶ ἐγκατέστησε φρουρές στις θέσεις Βογόριτσα (κ. Μπογόριτσα) καὶ στὰ γωράφια Τόπιεσι καὶ Λίπα.

«Ο δὲ Σουλεϊμάν πασάς, διά δισκίλιων, κατέσχε τὸ Λέλοβα, ἐννεά-
ωρον μακρινόμενον τοῦ Σουλίου καὶ δι' αὐτοῦ τὴν διμάνυμενον ἐπαργύριαν Λε-
λέθου, συγκειμένην ὑπὸ ἔνδεκα γωρίων καὶ συνορεύουσαν μετὰ τῆς
Πρεβέζης. Ὅπο τὰς διαταγὰς τοιτοῦ διετέλει καὶ ὁ Ταχήρ Παπούλιας.

5. - Αθανάσιος Ψαλλίδας (Η πολιορκία τοῦ 'Αλῆ πασᾶ): Γρά-
φει δὲ δοῦλοι Σουλεϊμάν πασάς μπήκε στὰ Λέλοβα κατὰ λάθος (δηλαδή, ἔχα-
σε τὸ δρόμο), μὲ δύο μπέηδες (ἀπὸ τοὺς ὄποιους δὲ ἕνας ἦταν ὁ Ταχήρ Πα-
πούλιας), ἀλλά «...τόσον πολὺ κατεδιώγη ἀπό τοὺς Σουλιώτας, ὥστε ἡ-
ναγκάσθη νὰ καταφύγῃ τὶς "Αρταν, διά νὰ μήν συλληφθῇ. Ἐπεισαν πολλοί
στρατιῶται τοὺς νεκρούς καὶ πολλοί συνελήφθησαν αἰχμαλωτοί ἀπό τοὺς νι-
κητάς, ὃς καὶ οἱ δύο μπέηδες, δὲ ἕνας ἀπὸ τοὺς ὄποιους ἦτο πληγωμένος
ἔτυχε περιθάλψεως παρὰ γειτουργοῦ, τὸν ὄποιον δώρισαν οἱ Σουλιώται νὰ
τὸν ἔξεστῃ. Εἰς γειτονικά αὐτῶν περιήλθουν ἐπίπολης παλλήλοι λάχρυμα, μουσί-
ρια, ζωτροφίαι, πολεμισθόδαικα. Τατερχούσι Σουλιώταις κατώρθωσαν νὰ
ἀνοίξουν τὸ δρόμο τῆς Λάκκας, ποὺ τοὺς ὀδηγοῦσσι στὶς γύρω πεδινές
περιοχὲς καὶ νὰ κλείσουν τὸ δημόσιο δρόμο, ποὺ περνοῦσε ἐγκάρσια στὰ
νότια αὐτῆς, έστι γιὰ τοὺς Τούρκους νὰ μείνει «κατάκειστος» ἀπὸ τοῦ
Ιουνίου τοῦ 1821.

6. - Δ. Κόκκινος ('Ιστορία τῆς 'Ελληνικῆς; ἐπαναστάσεως): Γρί-
φει δὲ, μετὰ τὴν ἀναστολὴ τῆς; ἐκπράτεταις τῶν Σουλιώτων καὶ συμβί-
γον τους τουρκαλβηκῶν γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Ηρέβεζας, δηλοὶ κατευ-
θύνθηκαν πρὸς τὰ Λέλοβα καὶ πολιόρκηταν τὸν ἐκεῖ σταθμεύοντα Σουλεϊ-
μάν πασά (άρχις Μάιου). Σέ ἄλλο σημεῖο γράφει δὲ: «Ο Μάρκος Μπέ-
τσαρης, μετὰ τὴν κατὰ τῆς Ηρέβεζης ἐκπράτεταις, διά τὴν ὄποιαν ἥδη
διμιλήσαμεν, συγκατέρχεται μὲ τὸν Μουγιουζάργην εἰληγεκτοπήσει τὸν Σου-

λεϊμῶν πασσάν εἰς τὰ Λέλοβα καὶ τὸν ἡράγκασε νὰ ἀποχωρήσῃ ἐκεῖθεν
μετά δώδεκα ἡμερῶν ἀντίστασιν, ἀφοῦ ἀφῆσεν εἰς τοὺς νικητάς δῆλα τοῦ
τα πολεμοφόρδια, τὰ μεταγονικὰ πλήρη τροφῶν καὶ τὰς ἀποτακτικὰς καὶ
ἐπειτα ἐποιόρκησε τοὺς Βαρειάδες».

7. - Ιστορία 'Ελληνικοῦ Εθνους (Έκδοτικής 'Αθη-
νῶν Α.Ε. τόμος ΙΒ):

«Στὰ Λέλοβα οἱ Σουλιώτες ἤταν περισσότερο τυχεροί. Μετὰ δὲ 12
ἡ 13 ἡμέρες στενής πολιορκίας, ἀνάγκασαν τὸν Σουλεϊμάν πασά νὰ συ-
θηκολογήσῃ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ, φεύγοντας, στοὺς νικητάς δῆλα τὶς ἀπο-
σκευές καὶ τὰ πολεμοφόρδια. Ἀμέσως μετά οἱ Σουλιώτες ἐξαπράτευσαν
γιὰ τοὺς Βαρειάδες».

8. - Ζώης Πάνου ('Αναμνήσις Β. Κραψίτη). «Ἐπειτα ἀπὸ
αὐτοὺς τοὺς πολέμους ἔγινε σύναξις εἰς τοὺς Βαρειάδες, διοῦ μὲ τοὺς συμ-
μάχους, διά νὰ σκεφθοῦν περὶ συμφερόντων τροφῶν καὶ ἀπεράσισαν νὰ
περιοδεύσουν ἐν μέρος Σουλιωτῶν πρὸς τὰ μέρη τοῦ Λιολέθου, διά νὰ
κυριεύσουν δῆλα ἐκεῖνα τὰ γωράφια ὅπου ἀριθμοῦνται δῆλοι μικρά καὶ με-
γάλα. Ἡτον καὶ δὲ ἀποθήκαι καὶ 4 χιλιάδες φορτάματα ἀρπασίτι. Ἡτον
εἰς Λέλοβα ὁ Ταχήρ Παπούλιας μὲ 350 Τζιάμηδες. Ἡτο σταλμένος
καὶ ὁ Μητροπολίτης 'Αρτης Πορφύριος, μὲ ἐν φόρτωμα φλωρία, μαχαιρι-
τέδες, διά νὰ διεγείρῃ, οὖλα αὐτὰ τὰ γωράφια ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν.
'Αλλά οἱ λεβέντες Σουλιώται δὲν τοῦ ἐδωταν καιρόν καὶ οὕτω, διακόπιστο
τὸν ἀριθμὸν κινήθησαν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος.

«Ο μὲν Μ. Μπότσαρης, μαθὼν δὲ οἱ Κρητιώτες δὲν ἐδέχθησαν τὰ
δυοὶ οἱ Σουλιώται τοὺς ἐπρόβαλλον διά νὰ ἐνοθεύν, διὰ νικετός εἰσέβη εἰς
τὸ γωράφιον Καντζέ, καὶ τὸ ἐκυρίευσεν. Οἱ δὲ ἐγκάτοικοι μήν τημέρηντας
διὰ τὸ αἰφνίδιον νὰ ἀντισταθοῦν, ἐστρέξαν κατά τὴν ὑπόσχεσιν τῶν Σου-
λιωτῶν. 'Αρήστας ἐκεῖ φρουράν περίλαβεν τὰ δρυμάτα τῆς Κραυάς-
Κυρίευσας καὶ τὸ γωράφιον Καντζέ, δοτις διὰ τὴν θέσιν ἀναγκαιοῦσε τῶν
Σουλιωτῶν. Τὸ γωράφιον Καντζέ, ἐπειδὴ εἶναι τὸ κλειδὸν τῆς Πρεβέζης καὶ
Λάμπρη, καὶ οὗτος εἰς αὐτὸν ἐδυναμώθη καὶ ἐκοψέν τὴν ἀνταπόκρισιν δοπού
εἶχαν οἱ Τούρκοι τοῦ Λιολέθου. 'Απὸ τὸ ἄλλο μέρος διακρέθησαν οἱ Σου-
λιώται εἰς δύο, διὰ νὰ καταδαμάσουν τὰ γωράφια τῆς Λάκκας τοῦ Λελόβου.
'Ο μὲν Ζώης Πάνου καὶ Βασ. Ζέρβας κατέβησαν διὰ νικητός εἰς τὸ γωράφιον.
ον Νάσσιαρι, πήγαν εἰς τοῦ παππῆ τὸ σπίτι. 'Ο Παππᾶς, μήν ἑξέροντας
οὗτοι οἱ Σουλιώται ἦτον, ἀνοίξαν τὴν θύραν εἰσέβησαν οἱ καπεταναῖοι μέσα

καὶ διέταξεν τὴν παπαδίαν νὰ εἰσέρχεται εἰς ὅλα τὰ δωπίτια τοῦ χωρίου, βροντώντας τὴν πόρταν. Ἀκούοντας τὴν φωνήν τῆς παπαδίας ἀνοιγον οἱ νοικοκυράριοι καὶ οὐτοὶ ἐπουρδάριζαν ἀπὸ δέκα στρατιῶται εἰς κάθε δωπί τουν καὶ οὐτοὶ κυρίευσαν τὴν ίδιαν νύχταν (4) χωρία μὲ τὴν ίδιαν τέχνην. Ἐκλειναν τὴν κεφαλὴν οἱ ἐγκάτοικοι. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος; ὁ καπετάν Φ. τοῦ Παναγιώτης γέρηκεν ἀντίστασιν εἰς τὸ χωρίον Παππαδάτες. "Αναψεν δὲ πόλεμος.

"Ο Ζώης Πάνος, μὲ τὸν Βασ. Ζέρβαν, ἔδραμον πρός βοήθειαν καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰσέβησαν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Εἰς τὸ χωρίον Παππαδάτες ὑποχρέωσαν τοὺς ἐγκατοίκους νὰ κλίνουν εἰς τὰ ζητήματα τῶν Σουλιωτῶν καὶ τὰ χωρία τοῦ Λιολιόβου, ἔξον τὰ Λέλοβα. Εἰς αὐτὴν τὴν συνέλευσιν ἡ Ζώης Πάνου εὐχαριστήσας τοὺς συναθροισθέντας μὲ τὸν ὄρθον, λόγον καὶ μὴν γνωρίζοντάς τον πολλοὶ ρώτησαν τὸν Νότην Μπότσαρην ποῖος ἦτον ὁ ἄνδρας... Ἀμέσως ἐστάλησαν τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ὑποσχέσιες, ὅπου ἐδόθησαν εἰς τὰ χωρία τοῦ Λιολιόβου καὶ ὁ Ἀλῆς Πασᾶς τὰ ἔστερξεν καὶ τὰ ἀποκύρωσεν.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔδραμον πρός Λέλοβα, καὶ τὸ δειλινόν, μὲ ὄρμην οἱ Σουλιώται εἰσέβησαν εἰς τὸ μεγάλον χωρίον Λέλοβα. Ὅποργέωσαν τοὺς Τούρκους καὶ σφαλίστηκαν εἰς πέντε πύργους. Ὁ πόλεμος ἐξακολούθουσεν. Πολιόρκησαν τοὺς Τούρκους στενά. Ἐρθατεν καὶ ἐν ταύτῃ ὁ Γεωργάκης Δράκος μὲ ἐν ἀλλο μικρόν σῶμα Σουλιωτῶν. Ἐβαλαν τὸ πῦρ εἰς τὰς πόρτας τοῦ πύργου. Ὅποργέωσαν τοὺς ἐσωκλείστους τὰ μεσάνυχτα καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Σουλιωτῶν. Εἰς αὐτὸν τὸν πύργον ἐπέτυχον νὰ ἥτον καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀρχιγοῦ Ταχήρ ἀγάπη Παπούλια. Ἐμήνυσαν μὲ ἔναν Τούρκον εἰς τὸν ἀγάν ὅτι ἐάν παραδοθῇ, διχὶ μόνον τοὺς ἀφήνουν νὰ φύγουν ἐλευθέρους μὲ τὰ ἄρματά τους, ἀλλὰ ἥθελαν ἀφήσει ὅμοιών καὶ τὸν ἀδελφόν του μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν διηγήσιν του Τούρκους ὃπού παρεδόθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Σουλιωτῶν. Οὕτως ὁ ἀγάπης ἔκλινεν καὶ τὸ ταχὺ τοὺς ἐσυνδρόφευσαν εἰς τὸν Καντζᾶ. Ἀπ' ἐκεῖ ἀπέρχονται διὰ τὴν Πρέβεζαν... (Συνέχεια γράφει πῶς ὁ Μ) τῆς Περφύριος ἐπληροφορήθη τὴν ἀναζήτησή του ἀπὸ τοὺς Σουλιώτες καὶ ἔρυγε νά μὴν τὸν πιάσουν. Στὴ συνέχεια ἔρυγε καὶ ἀπὸ τὴν Ἀρτα. Ηῆγε στὸ Μεσολόγγι. «Οἱ Σουλιώται, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὰ Λέλα θα καὶ ὅλα τὰ χωρία, ἐπῆραν καὶ τὰς ἀπελήκες, ὡς ἀνωτέρω εἰπομένη. Προβλέψθησαν ἀπὸ ψωμί, ἀλλὰ ἥτουν στενά ἀπὸ πολεμοφόδια». Καὶ στὴ συνέχεια: «Μετά τὴν κυρίευσιν τοῦ Λιο-

λιόβου ἐξαπλώθησαν οἱ Σουλιώται ἵνας τὸν "Ινχάριον ποταμὸν (διλαδή τὸν Λούρον). Καὶ εἰς ὅσα μέρη ἀπερνοῦσεν ὁ ποταμὸς, οἱ Σουλιώται ἔβαλαν στρατιώτας καὶ ἐφύλαττον τὰς θέσεις, εἰς τὸν "Ἄγιον Γεώργιον, εἰς τὸ γεφύρι τῆς Πασαίνας, εἰς τὴν Φιλιππιάδα καὶ εἰς τὸ Μαντζασούσιον.»

Αὐτά οἱ ἀναμνήσεις τοῦ Ζ. Πάνου γράφουν γιὰ τὸν ξεστραμμένον χωριῶν τῆς Λ.Σ. Ἀτυχῶς γάληρακαν οἱ περισσότεροι τους απλίδες καὶ ἡ Μαρτίου, χτύπησε τοὺς 40 Σουλιώτες, γιὰ νά ἐλευθερώσουν τὴν ξέλινη γέφυρα τοῦ ποταμοῦ Λούρου καὶ περάσουν ἀπὸ αὐτὴν ἀντίπερα, προκειμένου νά συνεχίσουν τὴν πορεία του πρὸς τὰ Λέλοβα.

Στὸ ἀρχεῖο τῆς οἰκογένειας Λογοθέτη τοῦ Θεοπρωτικοῦ, ποὺ τότε μέλη της κατείχαν ὑψηλά ἐκλησιαστικά καὶ διοικητικά ἀξιωματα στὸ τμῆμα (ναγαριά) Λάκκας Σουλίου¹² καὶ στὴ Μητρόπολη Αρτας, βρίσκεται τὸ παρακάτω μπουγιούρντι τοῦ Χατάν πασᾶ, μαρτυρεῖ τὴν ἀρξή του στὰ Λέλοβα τότε:

Ἐγώ Βεζέρο Χασάν πασᾶς

(Τ.Σ. καὶ τζίρρα)

Δίνω τὸ μπουγιούρντι μου τοῦ ἐδίκου μου Δημήτρη Οίκουνδρου καὶ ἐπιλογεποι Λελοβίτες, διτὶ ἐπῆρα ἀπὸ τὸ χωρίο τους σιτάρι - ρόκα, ξάρια 500, ἥτοι πεντακόσια καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Δημήτρη ἐξάγια 200, ἥτοι διακόσια σιτάρι καὶ ρόκα, γίνονται ὅλα ξάρια 700, ἐπτακόσια, τὰ ὅποια τὰ ἐμοίρυσα εἰς τὸ βασιλικὸν ἀσκέρι καὶ διὰ τοῦτο τὸ δέδωσα τὸ παρόν μου, διοῦ νά το λάβουν ἀπὸ τὸν Βαλήν τοῦ τέπου, διοῦ εἶναι. Τό δοσούρι, διπού γίνεται νά τὸ κρατοῦνται διὰ λογαριασμὸν τους, διτὶ τὸ δοσούρι εἶναι βασιλικὸν μέρος καὶ νά κρατοῦνται τὸ γέννημά τους, διοῦ ἔχει ταῖσαν τὸ ἀσκέρι καὶ διὰ τοῦτο τὶς δέδωσα τὸ μπουγιούρντι μου, εἰς ἐνδείξιν.

1821, Απρίλιο, 4

Λέλοβος

12. — Οἱ ιστορικοὶ Σπ. Τρικούπης, Παναγ. "Αραβωταύς, Καν. Παπαρρήγοταύλος, Ματτελού - Μπάρτολον, Δημ. Φωτιάδης καὶ Καν. Καζαντζῆς, δέτη διαγράφοντας στὸ Δεδέμα τὸ 1821. σχετικό μὲ νά θέμα μας, δεκτὸς ἀπὸ τὸ διτὶ 2.000 τούρκοι τακτίστρων στὸ Δεδέμα τὸ 1821.

13. — Βλέπε Α' τόμο των βιβλίων μας «ΛΕΛΟΒΑ» (τὸ σημερινὸν Θεσπρωτικὸν) καὶ ἡ κάτια Λάκκα Σουλίου, σ. 274, διπού διάρχει καὶ φωτογραφία των

'Από τά παραπόνω αποσπάσματα διαφόρων Ιστορικών, συμπεριέλανται τά έχεις:
1. Τά τέλη 'Ιανουαρίου ή άρχις Φεβρουαρίου 1821 οι Σουλιώτες έξανάγκασαν νά ξεσπαθούν και οι κάτοικοι τῶν χωρῶν τῆς Λάσκας λελόβων. Στά λέλοβα το λάρκηρον και έξι ωρές μετά τήν τουρκοκή φρουρά τους, που άποτελούνταν λίγες 350 τουρκαρβανίτες, οι περισσότεροι λέγουν ότι τελούσαν υπό τήν διοίκηση τού Ταχήρ Παπαύλια και λίγοι ότι είχαν διεκπετή τὸν Μπενίρ Τζεγαδούρο, ο οποίος, από τού 1806, ήτων βερβεναγάς λούρου και φραύραρχος τῆς πόλεως Πρεβέζης.
Μέ τὴν κατάληψη τῶν λελόβων πέτυχαν νά έφοδοστούν μέ τροφές και γίνουν κύριοι οι όλης τῆς κάτω Λάσκας Σουλίου. Ακόμη νά άποκόψουν και τόν δημόσιο δρόμο πού περνούσε στά νότια τῆς Λάσκας. 'Επιστης αιδηριών τῶν άριθμό τῶν ζυδόλων έπειδή τά χωριά τῆς Λ. Σ., είχαν πολλούς και εμπεριέρους ζυδόλους.

1. Τὸν Μάρτιο τού 1821 ήρθε στά λέλοβα ὁ Χασάν πασάς και δχι ὁ Σουλεμάν και πέπυχε νά φυκαταλάβει; αύτά Δέν γνωρίζουμε πόσο ιπράτευμα είχε μαζί του, ούτε πώς έφυγε απ' αύτά. Δημιαδή ἀνέφυγε μέ τὴν θέλησή του ή δχι. Αν λάβεμε υπόψη ότι γράφει ὁ Χ. Περραϊδός, τότε ὁ Χασάν πρέπει νά έφυγε μέ τὴν θέλησή του, γιατί οι Σουλιώτες σίχιν μαζευτεῖ στό Σουλί, όπου γιόρτασαν τὸ Πάσχα. Μετά τό Πάσχα κατέβηκαν στή Σκάλα Λούρου, γιά νά έπιτεθούν κατά τῆς Πασδέζης οχθό πού δέν πραγματοποίησαν τελικά, διότι στράφηκαν πρός τά λέλοβα τέλη 'Απριλίου ή άρχες (μᾶλλον) Μαΐου 1821. -

2. 'Ο Σουλεμάν πασάς ήρθε τέλη 'Απριλίου στά λέλοβα. Δέν φαίνεται, διως, νί είναι αυστοῦ δχι: γράφει ὁ 'Αθ. Ψαλίδας, ότι μπήκε στά λέλοβα καπά λάθος, άφού δέν ήτων δυνατόν νά φάσει σ αυτά, έπειδή οι Σουλιώτες ήταν στρατοπεδεύοντες μόνο στή Σκάλα Λούρου και φρουρούσαν τό Στενό τού Καντζά, ἔκτος ἀν δεχτού, με δι: οι Σουλιώτες, τίς ἄχες Μαΐου, χτύπητευν στά λέλοβα τῶν Χασάν και τίς άρχες 'Ιουνίου τῶν Σουλεμάν πασά ή δν δεχτούμε δι: διότι γράφουν γιά Σουλιέ μάν κάνουν λάθος στό δινοματ, διότι στά λέλοβα πολιορκήθηκε μόνον ὁ Χασάν, φραύραρχος τότε τῆς Αρτας.
Πάνως ποτεύουμε δι: η πολιορκία τῶν 2.000 τουρκων δονιτῶν στά λέλοβα έγινε τὸν μῆνα Μάιο τού 1811, ἀπειλή μόνο τῶν μήνα εἰπότε θά μπορούσαν νά έξοσφα λάσιν καρό γιά 11 ημέρες από τό πηγάδι, πού δριτούνταν τότε στή θέση Τουρκούμητα.

'Από τὸν 'Ιανουάριο κ. διατέρα στέρευε, έπειδή θρισκόταν πολὺ κρυπτά στό γεμάτο πέτρες δουνό 'Εκατή Ράχη, στούς πρόποδες τού οποίου εἶναι χτισμένα τά λέλοβα. 'Εξ δὲλλου τά λέλοβα στερεύονταν και τότε πηγάδιον νερού, ο δέ μικρούλακας,

πού περιούσε τότε κατά μήκος τοῦ σημερινοῦ δημοτικοῦ δρόμου, δην πολὺ εύκολο κατοικημένο χώρο τῶν λελόβων.

"Όπως γράφει ὁ Ζώνης Πάνου οι 350 πρώτοι Τούρκοι όχυροθηκαν στέ πέντε χώρας. Πύργους, δύμας, ποτέ δέν είχαν τά λέλοβα. Τό σωστό εἶναι, ότι όχυροθηκαν στέ 5 γερά σπίτια Τούτο, διλαστε, ποτέ δύμαρά διασάλει, και δι παράδοση. "Οτι τά σπίτια ήταν γύρω από τήν σπιτοποθήκη τῶν λελόβων, η οποία ήταν χτισμένη μπροστά στήν οικία τῆς προνομιούχου αικογγίνεται τῶν Πάποπ. Γύρω τῆς υπήρχουν τότε πολλά γερά σπίτια.¹⁴

Οι διάτεροι (2.000) Τούρκοι, πού πολιορκήθηκαν στά λέλοβα, όχυροθηκαν, κατά τήν παράδοση, στό προαύλιο τῆς Παναγίας στά γύρω απ' αύτήν φρήνε σπίτια και στό πηγάδι, ποτέ δέν είχαν κοντά τῆς Παναγίας και στή θέση «Τουρκομήτρας». 'Από τό πηγάδι έκεινο, τό δηποτό οι γέσαντες έθυμουντες ἀκόμη, πήραν οι Τούρκοι νερό απ' δλη τή διάρκεια τῶν 12 ημερών τῆς πολιορκίας τους. Τό δραστύλο τῆς Παναγίας περιβάλλονταν μέ τριών μέτρων ψηλή μάντρα στό δάση τῆς δηποτάς οι πολιορκημένοι ἀνοίξαν καπά διαστήματα τρύπες, μέ τήν άφαίρεση λίθων. 'Ο λαός τίς τρύπες ἐκείνες πού ήταν ἀπεγκινει, γιατί ἀνοίχτηκαν θαπεσμένα τίς ἀνόμαλες ιπολεμίστρες».

Τούς σκοτωμένους Τούρκους δι Σουλεμάν έθαψε σέ δυο διαδικούς τάφους, πού εκτίμε κοντά στό πηγάδι. Οι τάφοι αύτοί σώθηκαν μέχρι τά τέλη τού 1912. Υπέτερα τά τούς χάλιαπαν οι ιδιοκτήτες τῶν γύρω χωραφῶν, μέ τήν άφαίρεση τῶν λίθων τους, για νά φράξουν τούς διγράς τους. "Ητων μεγάλο και χτιστοί. Υπέρκεινται, ως ἓνα μέτρο, τού διδάφους και δέν είχαν καμινό έπιγραφή. Δέν μαρίσσα

14. — Στήν περιυχή ἐκείνη γερά διάγεια σύλια ήταν τά πατρογονικά τῶν Πάποπ, Τσεκούρα, Λογοθέτη - Οίκονόμου, Γκότζου (Γεωργ.) κ.λ. Σέ μερικά διπ' αύτά οπέρχουν από τήν κατιοκενή τῶν πολεμίστρες. Επί απότι τού Γ. Γκότζου, λέγεται δι γύρω του, κάποτε κλειστήκαν μέσα Τούρκοι και δι' ἐκεί πολεμούνταν τούς ἐπιτιθέμενους Σουλιώτες. Τό απότι τού Πάποπ τό χρησιμοποιούμενα πρό τού 1821 οι Τούρκοι, γι' αύτο και φέρει τό δινοματ «Καρασόλι». Βλέπε σχετικά πέρι τούτου τῶν Α' τάφων τῶν βαβλίου μιας «Λέλοβα...και δι κάτοι Λάσκα Σουλίο».

15. — Οι γέροντες τοῦ Θεοπρωτικοῦ έθυμουνται δικόμη τό πηγάδι ἐκάντο κοντά στά πλατείας και διηθούμενο γιά νά γίνει ανταντηγόδραμος (τό 1926).

να πληροφορηθώ από τους γέροντες, διότι μέγεθός τους ήταν ικανό νά χαρέσει
200 πηγώματα. Αυτό μόνο άνικαστή τους μπορούσε νά τό έπιβεβαιώσει, όλα
ποτέ δέν έγινε. Τώρα, έπεινα στό χώρο τους, περνά ό πεσφαλιοστρωμένος αύτος,
νηπόδρομος, που δύνηται πρός Ριζοβούνι - Παπιαδάτες

3. Ο χαλασμός τῶν χωρίων τῆς κάτω Λάκκας Σουλίου
"Έχομε πληροφορίες, οι δύο ίδιες λέγουν διτι κινή τά 10 χωρά τῆς κάτω Λ. Σουλίου
τό 1792 λεηλατήθηκαν και καταστράφηκαν από τὸν στρατό τοῦ Χουρσίτ. Μεγαλύ-
τερες καταστροφές έποιησαν οι μονες της και τό έξωκλήσα τῶν χωρών. Συγκεκρι-
μένα γράφει δι Σφραφέμ, Μητροπολίτης Αρτας, διτι τό μουστήρη τῆς Ἀγίας Παρα-
σκευῆς Ριζοβούνιου κάπκε από τους Τούρκους τό 1821 (άντι τό 1822), και διτι
τό 1835 συγχωνεύπηκε μέ τὴν γειτονική μονή Καστρί' με πατριαρχική ἀπόφαση.
Σχετικό εἶναι καὶ τό παροκάτω μπουγιουρτί, που τό θέρος του 1813 έδωσε δο Ο
μέρο (Βρικίνης) πασᾶς στήν πρανιμισύχο οἰκογένεια τῶν Λελόδων Λογοθέτη Οίκο
νόμου, γιατι! είχε χάσει τά έπιπτη χαρτιά τῶν προνομίων τῆς στήν λεγλασία και
καταπτροφή τῶν Λελόδων τό καλοκαρί του 1812.

"Από τὸν Υψηλότατον Βεζύρ Όμέρ Πασσάδ

(Τ. Σ. και τίφρα)

"Εδωσα τό μπουγιουρτί μου τοῦ ίδικον μου Λογοθέτη Οίκονόμου, από Λελόδα,
διά κάθε μαντέ τους, διπου τούς έγινεν εἰς τούς άσφερασμένους χρόνους τῆς ἀπο-
στολίας τόσον από δόδια, διπου τούς έπήραν κι έπήραν δροιώς και γενήματα και
κάθε ἄλλον πράγμα, νά μην θύλη περασθῇ σὲ κάθε κρίσιν, δροιώς θ, ἀκαλούθησε
τε κι έτεις οι θεκώληδες μου και ένεις (...άκαλουθούν δο λ. δυσπιλάγνωστες) νά
τραβήσετε χέρι από παρόμοια πράγματα, διότι τούς τά έχει χαρισμένα ή βασι-
λείσει κι έγω και διλοι οι δεξιωρίδες και έγωρσα, διπου έχει και σουνέτια από δε-
ζυράδες δασιλικούς και διά τούτο, ο κάθε ένας νά τραβήσῃ χέρι από έξαπιντος.

1713. 20 Ίουνου

Πρέβεζα.

Σχετική εἶναι και ή περικοπή δύο πιστοποιητικού δημογερόντων τῶν Λελόδων,
που έδωσαν τό 1893 στίς προναμιούχες οἰκογένειες (Λελόδων) Λογοθέτη και

16. — Βλέπε τό δοκίμιον Ἰστορικό... Σεριφέμ Ξενοπούλου, Μητρο-τής "Αρτας".

17. — Βλέπε Α' τόμο τοῦ βιβλίου μας «Λελόδα» και ή κάτω Λάκκα Σουλίου, σελ.

214, διποτροχει και φωτογραφία του.

Πάστοι, ή οποια λέγει: «...καὶ ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, ένικα τῶν πολέμων τοῦ Ιου-
λίου, συνέβησαν εἰς τά μέρη τούτα πολλα! περιπτώσεις, καθ, δις ἐκδάσθησαν τέ
τοῦ τμήματος Λάκκας χωρία, ὀπωλέσθησαν καὶ τά της Ιεροκτηνίας τῶν εἰρη-
μένων οἰκογενειῶν σχετικά έγγραφα.»

Επει τοιανάν νά κατέστρεψαν τίς περιουσίες τῶν λογοθέτη και Πάστοι οι Τούρκοι
τότε, γιατί άστουσαν. Οι περισσότερος κάπουκοι είχαν φύγει τότε στό Σούλι.
Λίγοι είχαν κρυφεῖ στά δάση τῆς Μαυρής και τῆς Ρωμαΐς.

Άλλις και στήν ἀπό 18.9.1919 άναφορά τῆς κοινότητος Λελόδων, πρός τήν Ἐπι-
τροπήν 'Απαλλοτριώσεως 'Αγροκτημάτων Ν. Πρεβέζης, γράφεται διτι τό καλοκαί-
ρο: τού 18 2 οι κάπουκοι γύρησαν από τό Σούλι και τότε τήληροφορηθηκαν διτι δ
σουλτάνος τούς είχαν ἐπιβάλλει, νέου είδους φοράλγυα «...φοράλγυα ήτι τοῦ ζηγα-
ρού». Δηλαδή δέν ἐπονέφερε τήν πρό τοῦ 'Άλη' εκατ ίπποστήν φοράλγυαν, διλα
ένορμιμοποίησε τήν ἐπιβληθείσαν από τόν 'Άλη' ποστιαίων ἐπί τῆς γεωργικῆς πα-
ραγωγῆς.

Άλλα τήν καταστροφή μαρτυρεῖ καὶ τό γεγονός διτι τό έξωκλήσα τῶν Λελόδων,
ἄν και κατά τήν παράδοση ὑπῆρχαν από πολὺ παλιά, ἐντούποις εἶναι: διλα
να μετά τό 18:1. Συγκεκριμένα γνωρίζουμε και ποιοι ξανάχθησαν τόν 'Άγ. Γεώργιο

18. — "Οπου και δικιτέρω, στή σελ. 213.

19. — 'Υπάρχει οἰκογενειακή παράδοση στάς «Τοάτσους» Θεοπρωτικοῦ, ποι λίει τά
έξης. Τρία διδέρφια τῆς οἰκογένειας Τοάτσου κρέφτηκαν, μέ τά τρόβατά τους, στά διγ-
γα τῆς Ρωμαΐς Τό θέρος δ ένας δέν θεωρησεν ἀποφαλέτ τό μέρος και τήρε τό ζάλια τον
και ἔφυγε για τήν ἐπαναστατημένη περιοχή τοῦ Καρπενησίου, διπου και ἐγκατεστά-
θηκε προσωρινά και ἀργότερα μόνιμα στά γύρι τῶν 'Αθηγάνων, διπου ἀγύρωσε λιβάδι
νά μή βόσκουν τά καπάδεια τον. Πίεινός απόγονος ἐκείνου νά είναι δ σημερινός Πρό-
έδρος τῆς Δημοκρατίας Κων. Τοάτσος. Γιά τήν καταγογή του ἀπό τό Θεοπρωτικό
έγραψε και ή ἐφημ. Καθημερινή τήν 19-6-1975. Τά διο διλα διδέρφια Τοάτσου γήρα-
σαν στό Θεοπρωτικό διστερ' από πολλά χρόνια, ἀπ' ἐκείνους δέ κατάγονται οι σημερι-
νοί Τοάτσοι.

20. — Βλέπε τήν διαφορά στό φάκελο «Ιμιλιέκιον Λελόδων» στή διητη Γεωργ.

Πρεβέζης.

(ἡ οἰκογένεια Ἀβ. Λογοθέτη) καὶ τὸν "Αγ. Αθανάσιο/ὴ οἰκογένεια 'Αθ. Ζήκου',²¹ Δέν γυαρίζουμε διὰ τόπες έκφρασι καὶ δύλα τὰ σπίτια τῶν χωρῶν. Βέβαιο εἶναι διὰ δύλη τὰ λειχάπτησαν, ἀφοῦ οἱ λειχάπτες ἔμειναν, μετά τὴν λεηλασία, πολλά χρόνια χωρίς σχεδεῖν, διότι φρόντιζαν νά βαναπτιάσουν τὰ σπίτια τους καὶ ν' αἴποκτήρουν τά ζῶα, πού δύσσαν.

"Ανεξαρίθμητοι, ἐπίσης, εἶναι καὶ τὰ σέχης: Πότε οἱ λαϊκώτερες ἔκκενωσαν τὰ χωρὶς ἄ τους καὶ πότε οἱ Τούρκοι τῷ Χουρστί τὰ λειχάπτησαν καὶ κατέστρεψαν. Κατά τὸν Χρ. Περραβό καὶ τὴν Ἰστορία τῆς Ἐπεισοδικῆς Αθηνῶν (τόμ. 1B) οἱ λαϊκώτερες ἔργαναν ἀπό τὰ χωρὶς τους τέλη Δεκεμβρίου 18 1, Σηνιαδή μετά τὴν διάλυση τῆς συμμαχίας Σουλιώτῶν καὶ Ταυρωλιθσανίν φύλων τοῦ 'Αλῆ πασᾶ. Οἱ Σουλιώτες δὲν εἶχαν τόπους ἐνόπλαις, δισοὶ χρειάζονταν γιά νά φευγήσουν τὰ μέρη, πού εἰς χαν ἀποκλευτέρωσεν καὶ ἀναγκάστηκαν νά πεφοριστοῦν στὸ μ.κρό δροπέδιο τοῦ Σουλιού. Κατά τὸν Δ. Κάκκινο τὰ χωρά τά ἔκκενωθηκαν ἀπό τους κατοίκους τους τὸν Μάρτιο τοῦ 18 2, μόλις δὲ 15.000 τουμκικός στρατός χτύπησε τοὺς ἐπαναστάτες στοὺς Βαρεθόδης καὶ διπέρα στὰ Δερβίζιανα καὶ ἄνωξε τὸ δρόμο, πού ὀδηγοῦντες στὴν ἄνω Λίκκα Σούλη καὶ στὶς γύρω τοῦ Σουλιού περισχές. Δέχεται δῆμας διὰ τοῦ Σουλιώτες τὰ τέλη Δεκ. 1820 εἶχαν κλείσει μὲ τὸν Χουρστί τρίμηνη ἀνακωχή καὶ διὰ τότε συγκεντρώθηκαν δῆλοι στὸ Σούλη, γιά νά σκορπεύν τι θέτ κάνουν, διτού ημέραις ἡ παρθενία τῆς άνωκωχῆς.

Οἱ παραπόνω ιστορικοί γράφουν διὰ οἱ χωριάτες, πού μαζεύτηκαν στὸ Σούλη μέ τὰ κοπάδια τους, γιά νά γλυτώσουν, πραέρχονταν ἀπό τὰ „περὶ αὐτούς πρὸς τὴν πεδιάδος χωρά, καὶ διὰ οἱ Σ. τοὺς εἰδοποίησαν ...νά προστρέψουν μὲ τάς οἱ κογενεῖας των εἰς τὸ Σούλη πρὶν φθέσουν οἱ Τούρκοι καὶ τοὺς αίχμαλωτίσουν καὶ διένοι, μαλανότι οἱ Χουρστί τοὺς εἶχε διατάξει, διὰ ἀπεσταλμένων του, νά μεν εἰς τοὺς τόπους των μὲ τὴν ὑπόσχεση, διὰ καντεῖς δέν θέτ πάθη τίποτε, ἐπου συν νά καπαφύγουν μὲ τὰ κινητά των πρόγυματα καὶ ζῶα των εἰς τὸ Σούλη, ὅπου εὐρήκαν φλαξέν/αν καὶ περίθαλψιν...» (Δ. Κάκκινο). Δέν θιεκρινίζουν, ὃν ὡς χωρά τῆς πεδιάδος θεωροῦν τὰ χωρά τῆς κοιλάδος τῆς Α. Σουλίου η τοῦ λεκανοπέδου τοῦ Φαναρίου ἡ καὶ τῶν δυο περιοχῶν.

21. — 'Υπάρχει καὶ ἐπιγραφή στὸ μαύ, ἡ δύοις γράφει τοῦτο. Γιά τὸν "Αγ. Γεώργιο ἡ παρέδοση λέει διὰ πρωτοστάτηρος ἡ οἰκογένεια Λογοθέτη, γιά αὐτὸ καὶ ἀνάλαβε νά διαχειρίζεται τὰ εἰσοδήματα τῆς, τόσο γιά τὴν συντήρηση δου καὶ γιά τὴν λειτουργία τῆς στὶς μεγάλες χριστιανικές γηρτές.

Λέγει καὶ ἡ παράδοση καὶ δ. Χρ. Περραβός διὰ τόπες ἀ-χτηρός τῶν δικαιῶν τῆς Λάκκος ὡς ὑπῆρξεν δ. Χρήστος Κοσμάς ἀπό τὰ λέλοβα. 'Απουσίας λίγους μήνες τὴν ἡ. τρούπατος.

"Οταν οἱ Τούρκοι ἔστελνεν στρατό νά πνιξουν τὴν ἐπανάσταση τῆς Λάκκος καὶ τοῦ Σουλίου (Μάρτιο 1822) φαίνεται διὰ στρατό τους δέν ἐγκρίθησαν στὰ χωρά τῆς λάκκος λελόβων. Αν εἶχαν ἐγκαταστήσει, οἱ πολεμορχημένοι δέν θέτηραν τὴν διαδίλλε νά φέρει στὸ Σούλη ἐνισχύσεις καὶ πολεμοφόδια, νά ἰεκολούθησε τὸ δρόμο μαλδύριο Μαυρή-Πριάλα Καπτρι Κρανιά Σερβιζιανή Σούλη. Γνώριζαν, φαίνεται, διὰ δέν θά συναντοῦσαν ἡ θά συναντοῦσαν μικρή δυπίσταση.

Αν τὸ δικτέρευτο λάθουμε γιά σωστό τόπες πρέπει νά περιβεχτούμε διὰ τὴν κατεστροφή τῶν χωριῶν τῆς λάκκος λελόβων οἱ Τούρκοι ἔκαμαν τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 18 2, διτού ἀποχωρούσαν ἀπό τὸ Σούλη, οχι τόσο γιά τὴν λαφυριγύνητη (κι. πλ.στικο) δου γιά νά ἐκφοβίσουν τοὺς κατοίκους τους νά μή βαναπτιάσουν καὶ φόδι ἀργότερα.

22. — Βλέπε 'Ιστορία 'Ελλην. 'Ἐπαναστάσεως Δ. Κάκκιου. 'Αγυρίφει διετού 8 Μαΐου 1821 συμπολέμησε μέ τὸν 'Οδυσσέα 'Αντρούτσο στὸ Χάν τῆς Γραβιάς. Ελγε πιάσει τό πρὸς τὰ δεξιά τῆς στενωποῦ ὑψώματα μὲ τοὺς ἄντρες του, ἀπό τὰ δύοις ἀναγκάστηκε νά συμπτυχτεῖ.

23. — Σχετικά μὲ τὴν ἀποχώρηση τῶν λαϊκωτῶν ἀπό τὸ Σούλη δ. Κάκκινος γράφει: «'Αμέσως μετά τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης (τὴν 28-7-1822 στὸ Αγγλικό Πρεβέζης) μεταξὺ Τούρκων καὶ Σουλιώτῶν, γιά τὴν ἀπαχώρηση τῶν τελεταιῶν στὴν 'Αγγλικορατούμενη Κεφαλλονιά ἡ τὸ Μεσσολόγγιο οἱ Σουλιώτες ἔκαμπο χωροτές συμφωνίες μὲ τοὺς γειτονικούς ἀγάδες, γιά τοὺς χωρικούς, οἱ δύοις καὶ μετεβούσαι εἰς τοὺς τόπους των, ἀφοῦ ἐξησφαλίσαν τὴν ἀμφησίαν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν Ιεροτριτῶν των. 'Απέμειναν τότε εἰς τὸ Σούλη 750 ἑπτάπλου, ἐκ τῶν δύοις γηρτοῖς Σουλιώτες ἥταν 430 καὶ οἱ ἄλλοι ἐξ ἄλλων μερῶν».

24. — Τελικά δ. Μ. Μπότσαρης δέν ἀκολούθησε τὸ δρόμο, πού τοῦ διέδωσεν οἱ πολεμορχημένοι, ἀγνωστο γιατί, ἀλλά τὸ δρόμο Π. Πηγαδια, Πλάκα, Βαρεθόδης, Δερβίσιανα, Σούλη. 'Οπως εἶναι γνωστό ἐφτασε μέχρι τὴν Πλάκα δου βρήκε ἀντίστηση ἀιώτερη τῆς δύναμής του.

4. Πόσοι καὶ ποιὶ Λακκιῶτες συμποδέμησαν μὲ τοὺς Λουλιῶτες στὸν ἐπαράσταση ἑκείνη.

Οὐτε γραφτές πηγές οὔτε παραδόσεις ὑπάρχουν μὲ λεπτομερεῖς πληροφορίες γιὰ τὸ πόσον καὶ ποιὶ, ἀπὸ τὸ κάθε χωρὶς τῆς Λ. Σ., ἀκολούθησαν τοὺς ἐπαναστάτας.

Οἱ Χρ. Περραιβός καὶ Ζώνης Πάνου, ποὺ ἀγωνίστηρην τότε στά μέρη ἦκεῖνα, οἱ πολὺ σημεῖα τῶν ἀπομνημονευμάτων τους γράψαν δὲ πολλοὶ ενσπλοι, ἀπὸ τὰ χωρὶς τῆς Λάκκας, ἐξ ὀρχῆς ἰκαλούμησαν τοὺς Σουλιῶτες, καὶ δὴ ἀπέδειξαν δὲν ὑπολείπονταν στὸν ἀνδρεῖα ἀπὸ τοὺς γνήσιους Σουλιῶτες. Ο Ζώνης Πάνου, μὲ λιστα, γράψει ὅτι ὁ Μάρκος Μιτόπασαρης πολὺ ὑπολόγιζε στά δηλα τῆς Κρανιῶν. Οι ἔνοπλοι Κρανιῶτες καὶ πολλοὶ καὶ ικενοὶ ἦταν γιὰ πολέμους, διότι δῆλοι τους εἰ. καν κύρια ἀποσχόληση τὴν κτηματοφορία, ἡ ἀποσχόληση δὲ αὐτῆς ἐπέβαλε τὴν ἀναποδοτητὴν μὲ τὰ ὅπλα, χάριν τῆς διαφύλαξης τῶν κοπαδῶν τους ἀπὸ ἀρπαγῆς Ἑλλων. Ἡ παράδοση μᾶς διέκασε τὸ ονόμα κάποιου Μπουζούκη, ποὺ ὑπηρέτησεν ὡς πρωτοπόλιο Ἰκαροῦ τοῦ Μάρκο Μιτόπαση μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ του επὶ Λειβαδάκεια τοῦ Καρπενητσοῦ.

Άλλες παραδόσεις λέγουν δὲ τὴν ὁδοφυλακὴν τοῦ «Τημπουρίου» Θεσπρωτ., καὶ (πύργου σὲ ἐπικεφαλήν γιὰ ἑνέδρες πέρασμα τοῦ δρόμου) ἔξαυδετέρωσε, τὸ χειμῶνα τοῦ 1811 ὁ ἀδελφός τοῦ Πρεσποτοῦ τῆς Λάκκας Σουλίου (Λεγοθέτη Οίκο, νόμος).²⁵ Στίρο Κοεύμος (γε' αὐτό καὶ ἡ τοποθεσία ὄνομάξεται: «Γκρέμπος Κοεύμοι») καὶ δὴ 60 πολικάρπα ἀπὸ τοὺς Παππαδάτες ἀκλούθησαν τοὺς Σουλιῶτες, διὸν ἔσπειθησε τὸ χωρὶς τοὺς, τὸ χειμῶνα τοῦ 1821.²⁶

Ο Δ. Κόκκινος γράψει δὲ, διὸν τὸν «Οκτώβριο τοῦ 1821» οἱ Σουλιῶτες καὶ οἱ σύμμαχοι τους πολιορκοῦσσεν τὴν «Αστο, 40» Λακκιῶτες, μὲ ἀρχηγὸν τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἑπαρχίας τους Λούρου Γιαννάκη Γεωργίτσα, φύλαγαν στά μῶτα τους τὸ

σταυροδρόμι τῶν δημοσίων δρόμων της Λακκιών Λαρίας καὶ Πρέβεζας, Αρτες στὴ θέση Κομιζάδες (σημερινό Αμμότσατο).²⁷

Ἐξ ὧντος δὲν γνωρίζουμε ποιὰ συγγένεια ἔχουν τὰ διόματα τῶν Λάμπρου Καραπόνου, Καραμπίη, Καλέτη κ. ἄ., ποὺ ἀνεγράφουν στὰ ἀπομνημονεύματά τους οἱ Χρ. Περραιβός καὶ Ζ. Πάνου, μὲ τὰ δημοτικά κατοίκουντά της Λάκκας Λελέβων.²⁸ Ἐπίσης δὲν γνωρίζουμε ἢν δοσοὶ Λακκιῶτες θύσαν μέσος στὸν ἐπανάσταση τῆς νότιας Ἑλλήδος, ἐλυθα τρηγαρδέτερα μέρος στήριξις τῆς Λ. Σουλίου. Πρέπει νά πούμε, δημος, δτ.: ὁ θάνατος τοῦ Μ. Μπάτσαρη, τὸ καλοκαίρι τοῦ 1823 δικαμεί ζωηρή ἐντύπωση στά χωρὶς τῆς Λ. Σουλίου καὶ ιδιαίτερα στά Λειδοβά. Τούτο διεπιπτώντα: ἀπὸ τὸ δητὶ ὁ λειχής τραγουδιστής τῶν Λειδοβῶν τότε σύντο. στε δικητικά τραγούδηα γιὰ τὸ θάνατό του, ἀπὸ τὰ δημοτικά τὸ ένα πιστεύουμε δητὶ εἶνα: πρωτόπιπο. Τά τραγούδηα αὐτά τὰ χαρεύουν στὸ «Μεσοχώρι» τῆς Λαμπρής οἱ συμπατριώτες μας μέχρι σήμερι καὶ ἔχουν ὡς οξῆς:

1ο δάσμα (παραδίαιγή)

«Τι! θαήνος δηπού γίνεται, τι ταραχή μεγάλη;

Στό Μεσοδόγγη γίνεται, ατ' Αντιλικό στόν πάτο,

Θάφτουν τὸν Μάρκο Μιτόπαση, τὸν πρώτο κινητάνιο,

Ξήντα παπάδες πον' μπροστά καὶ δέκα δευτοπάθες,

χιλιες γυναικες ξήμπλεγες, μὲ τά μαλλά τραδιάντας

(Σέ χορό ἀργού πάμικου)

2ο δάσμα (πρωτόπιπο)

«Νά ηταν ἡ μέρα δροχερή (σιαλιν Μάρκο Μιτόπαση)

κι ἡ νύχτα χιονισμένη (Μάρκο, καπτετάν, Σουλιώτη)

πού δάζ' ὁ Μάρκος τῇ δουλή (σιαλιν Μ... Μτ...)

τό Σκόντρα νά δαρέσει (γειά σου Μάρκο καπτετάνε)

Και τοὺς Σουλιῶτες έκραξε

κρυφό τοὺς κουβεντιάζει:

«Οσοι πιλατώνουν στὸ Χριστό (Σέ χορό ἀργού πάμικου)

κι δασοὶ τὸν προσκυλάνε

δῆλο μαζὶ μου νάρτετε

στὴ Γκεκουρή νά πάμε

27. — Βλέπε Ιστορία Ελλην. 'Επαναστάσις αὐτοῦ.

28. — Βλέπε Απομνημονεύματα παλεμικά τοῦ πρώτου καὶ Λιανωτή τοῦ δευτέρου.

25. — Τὸ ἀπέτακτη ὀντίτερεια μοναδίζεται «Καρακίτουν». Δὲν ἔξακριβώσαμε τὸ γιατὶ δέρει ἀνθρωπικό τοπωνύμιο. Μήπως κάποιος Κ. τὴν ίδια νύχτα χτίσησε τοὺς Τυύρκους στὸ Ταμπούρι ἀπὸ τὸ ὄψιμα ἑκεῖνο;

26. — Τὴν παράδοση ἀκούσου ἀπὸ τὸν αἴδος, ιερέα Ι. Κόλα, ἀπὸ Παππαδάτες.

Ντουρέκια νό μη ρίζες
φουσκώνα μή χαλάσες
Βγάλ' ο Μάρκος τό σπαθί²⁹
και τό γιουρούπι κάνει
έφτά πασιάδες έσφαξε
κι έφτά μπουλαίκυπασίδες

(Σέ χορό ιωγανού τσάμικου)

Μιά παρέβοση λέει ότι τά πιραπάνω τραγούδια σύνθεσαν και πρωτοχόρεψαν παλιά κάρια τού Μάρκου, πώς κατάγονταν από τά Λέλοβα, διαν έπειστρεφαν σ' αύτά με τά τό θύματά τουν.³⁰

Οι Τούρκοι, όστερ³¹ από την έπαναστατική έξέγερση έκεινη τών χωρών τής Α. Σου ίσου, έγιναν πολύ κακύποπτοι απόντες: τών κατοίκων τους. Κάθε δημόσια σύναυλη τους διλέβασιναν ότι είχε έπαναστατικό σκοπό και γι' αύτά οι κάτοικοι της Διόσεων των, "Έστι έβηγεται; ο λόγος, γιά τών δύο άνθρωπών την 23.3.1815 οι αντιπρόσωποι τών χωρών τής Α. Ι. (ελληνοί και λαϊκοί) συνήρθαν, γιά νά διλέξουν προεστό, διχι στό χώρο τής Παναγίας τών Λελόβων, όλας έβω αύτών, από πηγόδη, πώς διορίζεται: «Τρανό».

Σύμφωνα στό άρχειο Λογοθέτη τό διορεστήριο τού προεστού πώς σύνταξαν τότε, Θά διεπρωτοπούμε τό νεχαγιέ (τρήμα διαεκτητικό) τής Α. Σουλίου στις άρχες τής τουρκικής διαρροχακής έξουσίας τής Αρτας.

Γιά τήρ συμμετοχή τών Λελκωτών στήν έπαναστασή έκεινη γράφει άριο I. Λαμπρί δης: «Μετακαλεσάμενο, από τού τέλους τού έτους τού έτους (δηλαδή 1811) τούς πολιναγούς διεσπαρμένους, αδιάλφούς αύτών εἰς 3.500 άνθιθόντες, έξι ών οι πλειστοί

29. — "Εδώ και λίγα χρόνια τραγουδούσαν στήν Κρανιά τραγούδι, πώς διαφέρονταν στό Μάρκο Μπότσαρη. Καταγράφαμε μόνο ήνα στίχο και τήν έπωδό του.

"Μπήκε φωτιά στή Λάμαρη, σιάνι Μάρκο Μπότσαρη.

Δέν μπορέσουμε νά βρούμε κάποιον νά μάς πεί πώς τούς στίχους. "Αναφέρεται στήρ κάθιδο τού M. Με. στήν πεδιάδα τού Λαύρου Λάμαρη, όπου είχε στρατοπεδέψει τόν 'Οκτώβριο τού 1821 δ' Άχιμέτ Πασάς Πρεβέζης. "Ο Μπ. έφυγε από τήν πολιορκία τής "Αρτας, ήνα δὲν είχε τελειώσει, γιά νά διάλξει τό 'Άχιμέτ και δρθε στή Λάμαρη. Δέν δέρομε τί έκανε.

30. — Βλέπε A' τόμο τού βιβλίου μας «Λέλοβα...και ή κάτοι Α. Σούλιο», σελ. 186, δύον υπάρχει και φωτογραφία του.

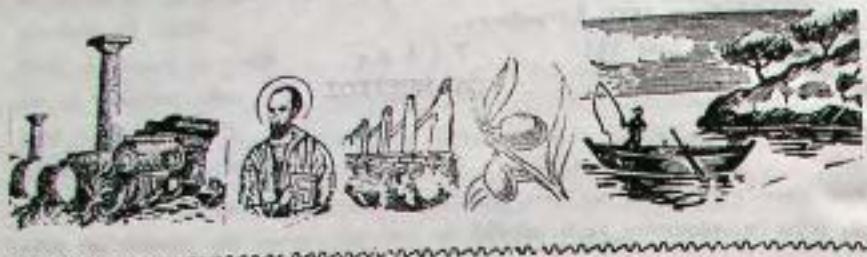
Έκ Λάσκας, έφεμολλα τάν προγόνων αύτών, διαντροπήτως έργα, μέχρι Σε περιοδίου τού έτους 1821, διέπριξαν.³²

Τ Ε λ ο ζ
Ο Δ. ΜΠΕΤΣΟΣ

"Αποίη Θεσπρωτικοῦ (άπό Βορρά πρὸς Νότο)

31. — Βλέπε «Σιαλιωτικά» 'Ηπειρωτικῶν Μελετημάτων' I. Λαμπρίδη

Π Φ Ε Β Ε Ζ Α

*(Οι όμορφιές της, ο κόσμος της και πίγα
άπ' τήν ιστορία της)*

(Συνέχεια) - ΣΠΥΡΟΥ Β. ΝΤΟΥΣΙΑ, Συν)χου Έκπαιδευτικού

Έδει είχαν τα απίστα τους και άλλοι καπεταναίοι: Σπίρος και Νότης Μπότσου,^{*} ο Θεοφάνης Γρίβης,^{**} ο καπετάνης Διγύρης, ο Καπετάνης,^{***} ο καπετάνης Τσαβίας στη σημερινή συνοικία «Τσεβαλιζάρι» και άλλοι πολλοί...

Έδει ο άρχοντας της Λασιθίου και τον Λαόρου Λάπας, που κι αύτών των δραυνούσι το δημοτικό τραγούδι:

‘Ο Γάννης κίνει μά χαρά, χαρά στα μένουμα του,
πάνες τους κλέρτες κάλεσε και τους καπεταναίους:
το Λάπας δέν έβαλε την τρύπα καπετάνευ.

‘Όλος περιβάνεις κάλεση, κρατάρι μέ πανδοίνα
κι ο Λάπας πάτη, άκαλεστος βουθόλια φροτιούμενη.

—Γιά δύσβατα Λάπα μως στήν καρφή, γιά δύσβατα στο πρατζί;
—Δέν είν’ ο Λάπας γιά καρφή δέν είναι γιά πρατζί.

—Λίστα μου δι’ το κάλεσα, γιατί ήμουν από Βάλτο,
που έλεγεν οι κλέρτες σίνουξη και οι καπεταναίοι.
κάτιν τη φρέ, κάτιν τη πετζ, κάτιν τη φρεγιούδησις.
Κι ο Λάπας τότε ξεστει και μάρχει το γλέντι.

Συγγραφής και διάδοχος του ο Νικόλος Τζιβάδης. Συλλάτχης καπεταναίος, φέ-
βος και τρόμος των ιεριδίων, γιορτάτος πειραράντα. Σκοτιώθηκε σ’ ένθετρα δεν τως
τοντουριάθηκες τοι Μαργαρίτα, από τη σημερινή τοποθεσία κιό πάνω από το Λαόρο, κά-
που σήν «Λάσιο τοῦ Τζιβάδη», και γιά τό θάνατό του λέει, το Δημοτικό τραγούδι:

Βαζουάτη καπετάραμε, στο ο Λαόρου το ποτάνι;

κι έπι τού λατζαθόρας, στά φέρματα σύ χήρα,

«ξάδι μεριά τού ποταμού, στή τούρη μπό τον Πάρο

στρατάπιος το δόριο τη γ’ άκιντε έπι ποτάλια

... και μουρούλιγκη ποκρά, μέ γ’ ο στρατηγός φρονούει:

—Καραβακιάρη σά θά βγής απ’ το ποτάμι Εξο,

τρυγάνηρε στόν Καρδίτσα, στή Βάντου, στό Βάλτο,

πους πάσχωνταν τό Νεσιά, τ γ καπετάν Τζιβάρα...

Ο καπετάν Γαστόκας, τού Λαόρου κι αιτός φροντιστής, πολέμησε α’ όπη τη Νά-
μπρη και σύρι Μεσολόγγη, σκοτώθηκε στήν Εξοδο και σάζεται το Δ. τραγούδι.

Τρία ποιλάκια κάβωνταν στόν Επαχτό στή Ράχη,
τίμα τηρίει τή Βάντου τ’ άλλο τηράς; τόν κάβιτο

τό τρέτο τό καλύτερο μοιραλούνται και λέει:

Φύσσα μαίστρα δραστέρε, πουνέντε δραστισμένε,

γιά νά δρυτσιές τά παιδιά, Τσόλκα τ’ αντρειωμένου

που πολεμάει, κατάματα μέ διδοκα κχλιάδες,

— Ο Καπετανούλινης από τούς άθωματικούς τού Καραβακάκη τό σπήλι του κανά
στή στρατιωτική βάση στή παλη σκοτιώθηκε σ’ ένθετρα στήν Πλαγιά Σηραμέραν
από τό Μποκόρη ‘Αγά, διοικητή τής Πρέβεζας και να ο δημοτικό τού χωρού του.

Τό λέν’ οι κούκοι στά βουνά κι οι πέρβεκες στά πλάγια,
τό λένε κι οι Πλαγιώπιτσες μέ μαύρο μοιραλόγυ.

Τί είν’ τό κοκό τού γινεσσα, τί ταραχή μεγάλη;

Πολλά κνουφάκια πέφτουμε και βιβερά δροντάνε

Μήτε σέ γάμο ρίχνονται, μήτε σέ πανηγύρ,

μήν πέφτουν στούς φροντιστάς τοντούς Καπετανούλινης,

δεμένο μέ τήν Πρέβεζα τό Ζάλογγο. Αιτό δέκτηκε τούς Σουλιώτες. Εκεί στο
βουνό σύμβολο, άγνωστονται απολιταρένια γιά τής Πατρίδας τήν τιμή και σήν Ε.

λαζαρίας. Έκει και οι εγήνησα ήμωκές Σουλιώτισσες: "Ομος η αρι τῆς δοκιμα, σίσις φτάνει. Λίγος δικόμιος και θάνατος πικλάδες. Σκλάδες αύτες οι Ελληνίδες, που χρίστα πολέμησαν τη αιλούρινα. Αύτες πού ζήσαν λατέρες, θά πειθάνουν. Καθί ζάτε απ' τά σπήθια της άδονιλωτης αλληγορικής καρδιάς τους δηγαίνεις, άποφαση: «Θάνατος κι δε διλαδός.

Κι έκει στην δικρή του γκρεμού πιάνονται στό χορό. Σέ τί χορό; Ειν, δρά γκά χορούς απή; Σέ χορό χαράς; Γλένη; εν' αύτο πανεγγυριού ή γάμου φαγούτι μέ τής χαράς τό ιπουφεκίδι; Οχι. Αύτος δέν είναι χορός αιθράπον σέ δρά που ή φυχή ξανοίγεται σκορπιζόντας χαρά. Είναι χορός θανάτου.

Και γράφει ο Σολεύμος
Τις άμαρτες ε στό μέρος
Του Ζαλόγγου τ' αιρετό
σής Ελαυθερίας ή ερως
και τις άμπνευστος χορό^ς
Κι δικύεται καὶ υψήλα στό βράχο του Ζαλόγγου τ' άπακεσμό τραγούδης:

"Έχει γεά καπημέντ κόσμε
Έχει γεά γλυκιά ζωή
κι ένα δύστυχη Πατρίδα.
Έχει γεά παντοτινή

Τους ήχους του τραγουδιού τους παιάνει διάνεμος και τους σκορπάει στό Σαύλ και λιγολίγο, α' δηλα τή γη, τή μασταμένη.

Κι ή πρώτη που σίσνει τό χορό, γυρίζει ξάφνου πίσω της, σφίγγει τό χέρι έ. κείνης του τήν κρατάει, δίνει τό φίλημα του αιώνιου χωρισμού και ξαμολύνεται στό γκρεμό, γκρεμοτσακίζεται, χάνεται μέσο, τήν δάμνο. Πεθαίνει, ένω οι πλαγιές και τά λαγκάδια διπτερώνται απ' τό έπιθαντίστο μοιρολόγι:

Και δι πραγματικός ρόλος του ωθράπον είναι νά ζει και δει νά ύπαρχει. Και στήν Πρέβεζα ζει,

Θ, άποχήσει τήν άμπερια τής φυσικής ζωής, τις ζωσγόνες δημιουργικές συγκινήσεις, μακρά απ' τό μοντέρνο πνεύμα και τους δεσμούς τών τεράτων τής μηχανής που κρέδουν τό φώς και τών ήλιο τής πνευματικής και φυσικής διμορφεδός.

Θά καμαρώστε διηρκούλες που μέ τά μικρά πανάκια τους σκίζουν θαρρεά τή βύλασσα αέριστους, πίσω τους μάχινατελλα καρμαλένη απ' τόν αέρο της οί θεαν τό φαγγάρ; Θ' άδειάσσει απ' τήν κούπα του τ σταλιτό μασήμι που θ' αστριάσει τά κερά διαν θάρχισαν νά κοθριστίζονται μύριες σκιές χοροπτήρωνται στό μιγκινή καθρέφτη τής θάλασσας, και θά δηγούν στά σιράνια με λυχνάρια στά χέρια,

τ' αστέρια, τάτε στό μακριά, απόκοσμο, θ' ακούσται ένα νανούριτμα γλυκό-γλυκό που θα ξεδιψάσσει τη δίψα των σκέψην. Τους ήχους θα πάρουν οι άδρες στα στερά τους και θα τους σκορπίσουν σ' όλες τις γανιές θα τους τάρει το κέρατο και θα τους μοιρμούρισσει στους βράχους και στις ομροδιές που τις φιλεί και θα κοινήσει διη την πλάστη μεσ' τη μαγική γαλήνη της νύχτας, τόσο όμορφης στην Πρέβεζα.

Διόρθωση σελίδας 54

Από τυπογραφική αδέλφια παραλείφηκε ένα σημαντικό μέρος του κειμένου μετερα απ' την 25η σειρά της σελίδας 54 που τελειώνει.... απ' τα επιμαύρια μοιρολόγια και που το παραβέτουμε α' αυτή τη σελίδα (55) και στη συνέχεια ακολουθεί η 26η σειρά. Και ο πραγματικός ρόλος του αιθρώπου.... ώς το τέλος.

Στη στεριά δε ζή το ψάρι
ούτε ανθός στην αμμουδιά
κι οι Σουλιώτισσες ζούντε
δίχως την ελευθεριά
Έχετε γειά βρυσούλες,
λογγοί, βουνά, ραχούλες
Έχετε γειά ψηλά βουνά
κι εσείς Σουλιωτούλες.

Δραματικό το μεγαλείο της σκηνής. Οι Τούρκοι τα χάνουν. Στέκονται βουβοί, μαρμαρωμένοι, μερός στην μερότητα της θυσίας. Είναι 17 Δεκεμβρίου ώρα 11 το πρωί.

Το Ζάλογγο έγινε θρόλος. Έκαναν το χρέος τους, προς την Πατρίδα οι Σουλιώτισσες. Ένιωσαν τους παλμούς της αιδούλωτης ψυχής του Εθνους και έγραψαν ιστορία που ζεφυλλίζοντάς την η Εθνική μνήμη ανυγιελλιάσει. Το χορό της θυσίας των σκανδαλεώντας ο βράχος του Σέλλισου, ο καταρράχτης της Αρατίσσας, ο πύργος της Ρηνιάσσας με τη Δέσποινα του Μερόπη, τ' Αρκαδί, το Μεσολόγγη κι όλη την Ελληνική Πατρίδα.

Τέλος σήμερα στέκονται ψηλά στο βράχο μαρμαρωμένος, είναικο σύμβολο ιερό και καλούν τους Έλληνες και ξένους επισκέπτες να εμπνευσθούν απ' το παράδειγμά τους, να διατηρήσουν ζωηρό και αναλλοίωτο το εργενικό και ψηλό φρόντημα της συγνωμοσύνης προς τις ανθώνυμες ηρωΐδες που έκαναν βρύσες φωάς τις φλέβες τους και άφησαν να τρέξῃ χωρίς φειδώ, χωρίς σκέυη χωρίς υπελατήσιμό το αίμα τους, μόνο για τη τιμή, μόνο για την ίδια, μόνο για την Ελευθερία, μόνο για τη Φύλη μας.

Και πόσα δεν έχει η Πρέβεζα να ιστορίση...

Αυτή είναι με λίγα λόγια η Πρέβεζα. Πλήρη με ιστορία και παράδοση Νοϊκούρεμένη, συγκρατημένη, συντηρητική, πιστή στις καρδιόσεις, φιλόξενη με τη λατή ζωή της και τ' αγθόνα αγαθά της.

Καθ' επισκέπτης θα χαρεί τη θάλασσα, τον ήλιο, μάσι σ' ένα ειδυλλιακό περιβάλλον. Θ' αγαπήσῃ τους ανθρώπους της, γιατί τον αγαπούν. Θα τους ζήσει και κάθε φορά κάτι καινούργιο θα βρει να τους θυμάσει. Θα ζήσει τη χαρά της πραγματικής ζωής, γιατί η φύση ολόκληρη εκπέμπει έγχρωμο και αρωματισμένο το εμβατήριο της χαράς.

Ζητάμε συγνώμη από τούς φίλους συνδρομητές και άναγνώστες για την άργο πορεία των δεύτερου τεύχους. Αυτό έγινε γιατί δημητριακός έξοπλισμός των τυπογραφείου που τυπωνόμαστε άνανεώθηκε από τη βάση του.

